AGENDA 2030.

För oss och för kommande generationers skull.

HELA SVERIGE.
Hela Sverige ska leva!

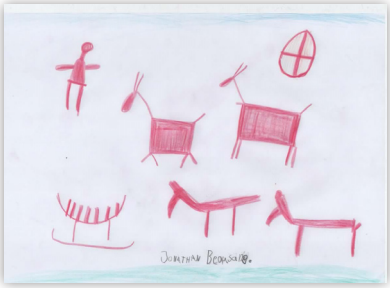

En samling lokala exempel utgående från hållbarhetsmålen inom Agenda 2030 redigerat av Gunilla Almered Olsson och Olle Persson.

AGENDA 2030 FÖR OSS OCH KOMMANDE GENERATIONERS SKULL.

Denna skrift bygger på gemensamt arbete i Hela Sveriges temagrupp Agenda 2030 under 2021–2022 under ledning av Gunilla Almered Olsson. Texterna om lokala exempel bygger på insänt material med kontaktpersoner synliga.

Kärntruppen i vårt gemensamma Agenda 2030-arbete:

Bodil C. Nilsson, Skåne
Emilia Rapp, Västernorrland
Gunilla Almered Olsson, Göteborgsregionen
Maj-Inger Johansson, Jönköping
Mats Leivig, X-ing Gävleborg
Olle Persson, X-ing Gävleborg
Olof Nyström, Blekinge
Siv Lindén, Jönköping

Hela skriften har redigerats gemensamt av Gunilla Almered Olsson, Göteborgsregionen och Olle Persson, X-ing Gävleborg.

Citeras som: *Olsson, G.A. och Persson, O. 2022. Agenda 2030 – för oss och kommande generationers skull. Hela Sverige ska leva. Tryckort Göteborg.*

Tryckningen av skriften har bekostats av Riksorganisationen Hela Sverige ska leva.

Framsidan:
Flicka med äpple på huvudet, blomma bakom tältet, träd med blad, sol.
Amelie Beausang, 5 år.

Älgar, hästar, båt, människa, sol – som på bronsåldersristningar för 4500 år sedan.
Jonathan Beausang, 10 år

Copyright
© Hela Sverige ska leva, Gunilla Almered Olsson, Göteborgsregionen och Olle Persson, X-ing Gävleborg.
Texter och bilder får ej publiceras utan tillstånd från upphovrättsinnehavarna.

Formgiven och tryckt hos JustNu City, Göteborg, maj 2022.

AGENDA 2030 FÖR MIN SKULL, FÖR DIN SKULL, FÖR HELA VÄRLDENS SKULL OCH MEST AV ALLT FÖR KOMMANDE GENERATIONERS SKULL.

Grattis! Du håller nu i en unik möjlighet för framtiden! AGENDA 2030 och FN:s 17 Globala Hållbarhetsmål rör oss alla både här och nu och i generationen framöver. Vi har bara ett jordklot och endast en mänsklighet och vi vill alla behålla det vi har – eller hur?

Den här trycksaken är unik. Den är framtagen med mångas hjälp genom det temagruppsarbete som bedrivits inom Hela Sverige under 2021 och 2022. Gruppen har lärt sig mer om alla de sjutton målen och nu delar vi med oss av detta till dig. Kunskap är en förutsättning för att vi ska ha en chans att lyckas i uppdraget att rädda och bevara vårt unika klot i rymden och allt levande på den. Exemplen som åtföljer varje mål är tänkta att inspirera andra att agera på sin hemmaplan. Frågeställningarna är stora men om vi alla gör något i det lilla formatet blir den sammanlagda effekten stor.

Agenda 2030 är en internationell FN-överenskommelse – och en nationell förpliktelse överordnad alla samhällsaktiviteter. Agenda 2030 syftar till att uppnå en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar värld till år 2030. Flera av kommunernas och regionernas grunduppdrag, till exempel vård, skola, omsorg och samhällsplanering är direkt eller indirekt kopplade till delmål i Agenda 2030. Hela Sverige ska leva kan vara en nyckelspelare här. Många av oss är redan aktiva och många fler kan bli det. Kraften i vår rörelse gör skillnad.

Vi hoppas att denna skrift kan bidra till det!

På gruppens uppdrag Lycke, Kungälv 1 maj 2022

Gunilla Almered Olsson
Samordnare i temagruppen

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Hållbarhetsmål 1 – Ingen fattigdom ..... 6 – 7
Hållbarhetsmål 2 – Ingen hunger ..... 8 – 11
Hållbarhetsmål 3 – Hälsa och välbefinnande ..... 12 – 13
Hållbarhetsmål 4 – God utbildning för alla ..... 14 – 15
Hållbarhetsmål 5 – Jämställdhet ..... 16 – 17
Hållbarhetsmål 6 – Rent vatten och sanitet ..... 18 – 19
Hållbarhetsmål 7 – Hållbar energi för alla ..... 20 – 24
Hållbarhetsmål 8 – Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk hållbarhet ..... 25 – 26
Hållbarhetsmål 9 – Hållbar industri, innovationer och infrastruktu ..... 27 – 29
Hållbarhetsmål 10 – Minskad ojämlikhet ..... 30 – 33
Hållbarhetsmål 11 – Hållbara städer och samhällen ..... 34 – 37
Hållbarhetsmål 12 – Hållbar konsumtion och produktion ..... 38 – 41
Hållbarhetsmål 13 – Bekämpa klimatförändringarna ..... 42 – 44
Hållbarhetsmål 14 – Hav och marina resurser ..... 45 – 46
Hållbarhetsmål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald ..... 47 – 51
Hållbarhetsmål 16 – Fredliga och inkluderande samhällen ..... 52 – 56
Hållbarhetsmål 17 – Genomförande och globalt partnerskap ..... 57 – 58

AGENDA 2030 FÖR OSS OCH KOMMANDE GENERATIONERS SKULL.

En uppmaning för oss alla idag!

Agenda 2030 är den strategi för alla våra verksamheter på planeten jorden som skall göra framtiden möjlig för oss och för kommande generationer. Det är precis så allvarligt och så utmanande som det låter. Förhoppningen är att denna skrift ska bidra till att agendamålen går i uppfyllelse.

Hållbar utveckling kom in i de internationella FN-överenskommelserna 1987, den välkända Brundtland-kommissionens rapport *Vår gemensamma framtid*. Hållbar utveckling definierades här som ”en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov”. Den strävar efter att förena ekonomisk utveckling med social och miljömässig balans.

I takt med våra framsteg att använda planetens resurser har också kunskapen vuxit om effekten av detta och det mycket allvarliga läget för planeten jordens möjlighet att fungera som en livsmiljö för människor. Vi befinner oss i en ny tidsålder, Antropocen, där den rika delen av mänskligheten förbrukar naturresurser som inte kan förnyas och som har globala följdverkningar. Den allra mest allvarliga konsekvensen av detta är den pågående klimatändringen. Effekterna av detta är oöverskådliga och kan leda till att jordens unika ekosystem är på väg att gå under.

Sedan 1987 har den industriella utvecklingen accelererat i den rika delen av världen och också globaliseringen där resurser och produkter inklusive matvaror transporteras över hela jordklotet. Denna utveckling har blivit möjlig genom tillgång och förbränning av fossil energi – som samtidigt är en huvudorsak bakom klimatändringen. Denna drabbar alla delar av världen – även de regioner som inte bidragit till skadliga utsläpp av klimatgaser. Idag vet vi, att oavsett om vår svenska landsbygd har ett relativt isolerat lokalt läge, är den en del av det globala ekosystemet – *glokala Sverige!*

År 2015 antog världens regeringar en ny utvecklingsagenda, Agenda 2030, som är den mest ambitiösa planen för hållbar utveckling som världen någonsin antagit. Världens ledare har lovat att uppnå de 17 globala målen till år 2030. Alla länder har därmed tagit på sig ansvaret att skapa en hållbar, bättre och mer rättvis värld. Utgångspunkten är alla de tre dimensionerna på långsiktig hållbarhet; ekonomisk, social och miljömässig. Ingen av dimensionerna får överskugga de andra. Ingen av dimensionerna kan nå sina mål utan att de andra också ges utrymme att utvecklas till en rättvis värld. Den sociala obalansen i världen idag är skapad av ekonomisk obalans. Den ekonomiska obalansen är i sin tur grunden för den miljömässiga obalansen som inte känner några geografiska gränser. Därmed drabbar den miljömässiga obalansen alla på hela klotet och förstärker på så sätt den sociala obalansen. Därmed är alla de 17 målen i Agenda 2030 lika viktiga.

I Sverige har vi nationella strategier och handlingsplaner och återkommande rapporteringar om läget i vår måluppföljelse, se *Sveriges genomförande av Agenda 2030 för hållbar utveckling 2021*. Utöver detta krävs engagemang från regioner, kommuner, akademi, näringsliv och civilsamhället. Alla är aktörer för att nå målen. I det arbetet kan ingen människa lämnas utanför. I själva verket kan inte hållbarhetsmålen genomföras utan aktivt deltagande av civilsamhället. Det är fråga om en omställning av livsstil och till viss del omställning av värderingar som innefattar en förståelse och ett ansvar för våra, för våra barns och för planetens gemensamma resurser. Detta innebär inte ett hot mot oss eller livsstil i armod och försakelse. Istället innebär det mängder av möjligheter och positiv utveckling - och det gäller särskilt landsbygderna. Därav denna skrift!

”Vi äger inte marken, vi har den till låns av våra barn”

Underlagsmaterial till denna skrift:

- **Agenda 2030, en introduktion- webkurs** extraherad av Staffan Larsson Omställning Kungälv, 2021, ur en webbkurs från FN-förbundet (2019) och SKR (Sveriges Kommuner och Regioner). https://utbildning.fn.se/glokalasverige
- **Sveriges genomförande av Agenda 2030 för hållbar utveckling Regeringskansliet 2021** https://www.regeringen.se/rapporter/2021/06/2021---sveriges-genomforande-av-agenda-2030-for-hallbar-utveckling
- **Statistisk lägesbild 2021 Genomförandet av Agenda 2030 i Sverige** scb.se/agenda2030
- **Globala målen blir lokala - men hur? Om kommuners interna organisering och externa samverkan för hållbar utveckling. 2022.** Sara Gustafsson, Brita Hermelin och Venus Krantz. Linköpings universitet. CENTRUM FÖR KOMMUNSTRATEGISKA STUDIER Rapport 2022:1
- **Naturvårdsverket 2022:** www.sverigesmiljomal.se https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Agenda-2030-och-globala-hallbarhetsmalen
- **Biologisk mångfald, naturnyttor och ekosystemtjänster. Svenska perspektiv på livsviktiga framtidsfrågor 2021.** Red. Håkan Tunon & Klas Sandell. Naturvårdsverket & Centrum för biologisk mångfald, SLU.
- **Föreläsningar i humanekologi 2017-2021.** Gunilla Almered Olsson, Göteborgs universitet
- **Reflexioner från HSSLs Temagrupp Agenda 2030** 2021-2021

De globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 presenterade som en ”wedding cake”.
Källa: Illustrationen är producerad av Azote för Stockholm Resilience Centre vid Stockholms universitet.
Grafik av Jerker Lokrantz/Azote

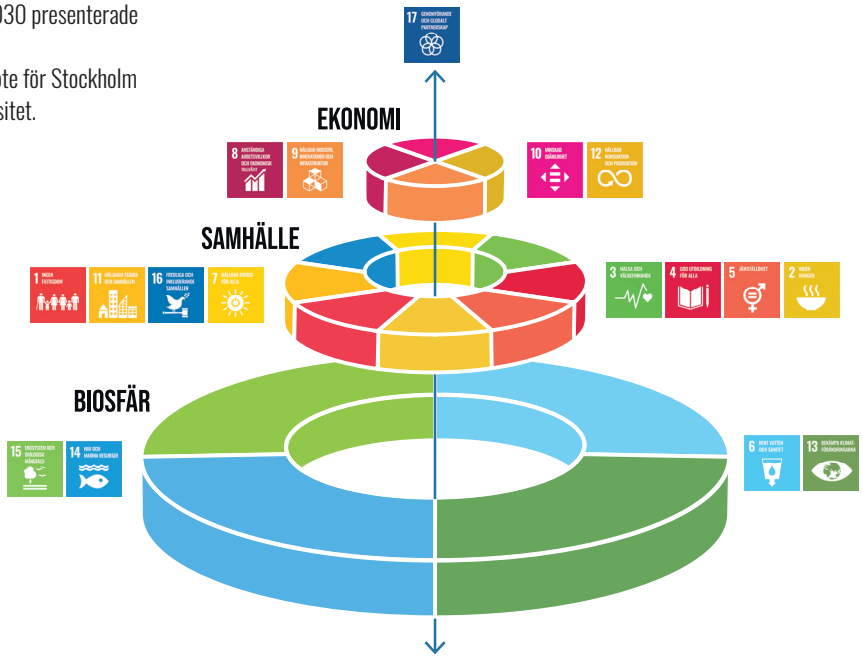

HÅLLBARHETSMÅL 1 – INGEN FATTIGDOM

Mål 1 handlar om att alla människor ska ha samma möjligheter. Fattigdom handlar inte bara om inkomst. Den handlar också om brist på makt, inflytande, socialt skydd och säkerhet. Mål 1 handlar om att utrota den extrema fattigdomen, minska antalet människor som lever i fattigdom och se till att de får tillgång till grundläggande välfärd. Mål 1 handlar också om att ge skydd från katastrofer, oavsett om de orsakas av människa eller natur.

2013 levde 783 miljoner människor eller elva procent av världens befolkning i extrem fattigdom. Det innebär att de hade mindre än 1,90 amerikanska dollar per person och dag att leva på.

I Sverige har vi en väl utbyggd välfärd och hög levnadsstandard. Men vi saknar en officiell nationell definition av fattigdom och inkomstskillnaderna ökar, liksom andelen som lever i relativ fattigdom. Den inkomstrelaterade ojämlikheten har ökat mer i Sverige än i något annat OECD-land sedan 1990 och ligger på den högsta nivån i Norden. Klyftorna ökar i Sverige!

Sju delmål är kopplade till mål 1. De handlar bland annat om att till 2030 bygga upp motståndskraften hos de fattiga och människor i utsatta situationer och minska deras utsatthet och sårbarhet för extrema klimatrelaterade händelser och andra ekonomiska, sociala och miljömässiga chocker och katastrofer.

Till mål 1 hör betydande insatser av internationellt utvecklingsarbete och bistånd till de fattigaste länderna.

Åtgärder Nationellt

I Sverige har vi en väl utbyggd välfärd och hög levnadsstandard. Men vi saknar en officiell nationell definition av fattigdom och inkomstskillnaderna ökar, liksom andelen som lever i relativ fattigdom. Den inkomstrelaterade ojämlikheten har ökat mer i Sverige än i något annat OECD-land sedan 1990 och ligger på den högsta nivån i Norden.

Enligt delmål 1.2 ska vi till 2030 minst halvera den andel kvinnor, män och barn som lever i någon form av fattigdom enligt nationella definitioner. Det är ett delmål som den offentliga sektorn har ett stort ansvar för.

Sveriges utmaningar för framtiden *(Rapport från Regeringskansliet, 2021)*
En utmaning är att den ekonomiska ojämlikheten mellan olika grupper i samhället inte minskar och att resurssvaga personer är mer utsatta än andra. Klyftorna ökar i Sverige! Det innefattar utsatta grupper som arbetslösa, utförsäkrade från Försäkringskassan och invandrade personer.

Åtgärder Regionalt, Kommunalt

Den lokala nivån av beslutsfattande är viktig. Den är närmast invånarna och har ofta stor påverkan på deras liv. Kommunernas ansvar för det sociala stödet och omsorgen kan hjälpa dem som lever i den största ekonomiska utsattheten att ta sig ur den. Men det krävs koordinerade, långsiktiga och mångfacetterade insatser för att ingen ska lämnas efter.

Kommuner och regioner kan bäst identifiera vilka människor, inte minst barn, som lever i fattigdom och satsa resurser som hjälper dem att ta sig ur den. En stor möjlighet att bygga motståndskraft och ökad styrka ges genom att engagera personer i de många utvecklingsprojekt för hållbar energi, hållbar matproduktion, utveckling av hållbar infrastruktur för energiförsörjning, bostäder mm som kommunerna nu står inför. Samverkan med civilsamhället är en viktig del i det arbetet.

Ingen ska lämnas utanför.
Foto Pixabay-2935723

VI HAR INTE RÅD MED LÄGERAVGIFTEN.

Olle Persson, Lindefallet i Hudiksvalls kommun

Det är inte lätt för ett barn att behöva säga att familjen inte har råd när sommarens stora läger kommer på tal. Ungdomsföreningar runt om i Sverige försöker lösa utmaningen att alla som vill ska kunna åka på läger – oavsett familjens ekonomi.

Skolan har regelverk som säger att den inte får arrangera aktiviteter som utestänger barn från att delta. Även om sådant regelverk inte finns i föreningslivet är det självklart att inte exkludera något barn. Men att åka på läger kostar både utrustning, resa, lägervistelse och fickpengar. Den privata familjeekonomin är inget man som barn- och ungdomsledare vill föra på tal. Lika lite som föräldrarna vill avslöja sina ekonomiska begränsningar inför alla andra på föräldramötet om lägret. Men var säker, det finns familjer som av olika skäl helt enkelt inte kan avvara de där tusenlapparna till barnet.

Finns det hjälp att få? Ja det gör det. Vissa kommuner har avsatt pengar till att hjälpa de mest utsatta. Många har även ett sport- och fritidsbibliotek där kan man låna utrustning. Det finns även flera fonder att söka. En del är lokala och andra är nationellt täckande. Stiftelsemedel.se är en av de sajter som samlat ett stort antal länkar till stiftelser och fonder. Den kanske mest kända är den ideella organisationen Majblomman.se.

Olustkänslan att behöva be om pengar minskas om föreningen tydligt meddelar alla att den hjälper till att lösa problemet där det uppstår. Det kan till och med föras på tal direkt med den som verkar ha en svävande ursäkt varför deras barn inte ska med på lägret. Det viktiga är att det sköts med stor lyhördhet och diskretion.

Föreningen kan ofta söka medel till något specifikt tillfälle hos någon lokal aktör som till exempel Sparbanken, bruksbolaget eller kommunen. Eller så söker föreningen hos de nationella stiftelserna och fonderna.

Ett tips:

- Har föreningen tänkt att göra en investering som den inte tycker att den behöver söka pengar för – det finns ju pengar i kassan. Sök de pengarna och avsätt det ni får in i en särskild pott att ta ur när något barn eller ungdom behöver lite extra hjälp.

Kom ihåg att barnfattigdom finns även i Sverige. Den ser annorlunda ut än vad du ser på TV från andra länder. Om du ens ser den här i Sverige, den kan vara väl dold.

Sommarläger är mångas dröm. Men alla har inte råd. Föreningen kan hjälpa till om man närmar sig problemet på rätt sätt.
Foto Scouts in Sweden

HÅLLBARHETSMÅL 2 – INGEN HUNGER

Mål 2 handlar om att avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning och förbättrad nutrition samt främja ett hållbart jordbruk.

Det finns tillräckligt med mat i världen för att alla ska kunna äta sig mätta men vi behöver omfördela våra resurser och bättre ta vara på den mat vi producerar.

Mål 2 har 8 delmål och av dessa är 6 kopplade till hållbar livsmedelsproduktion:
delmål 2.4: *Senast 2030 uppnå hållbara system för livsmedelsproduktion samt införa motståndskraftiga jordbruksmetoder som ökar produktiviteten och produktionen, som bidrar till att upprätthålla ekosystemen, som stärker förmågan till anpassning till klimatförändringar, extrema väderförhållanden, torka, översvämning och andra katastrofer och som successivt förbättrar mark- och jordkvaliteten.*

Inom EU har vi den lägsta antibiotikaanvändningen, men vi har också den lägsta självförsörjningsgraden av livsmedel.

Svensk självförsörjningsgrad av kött

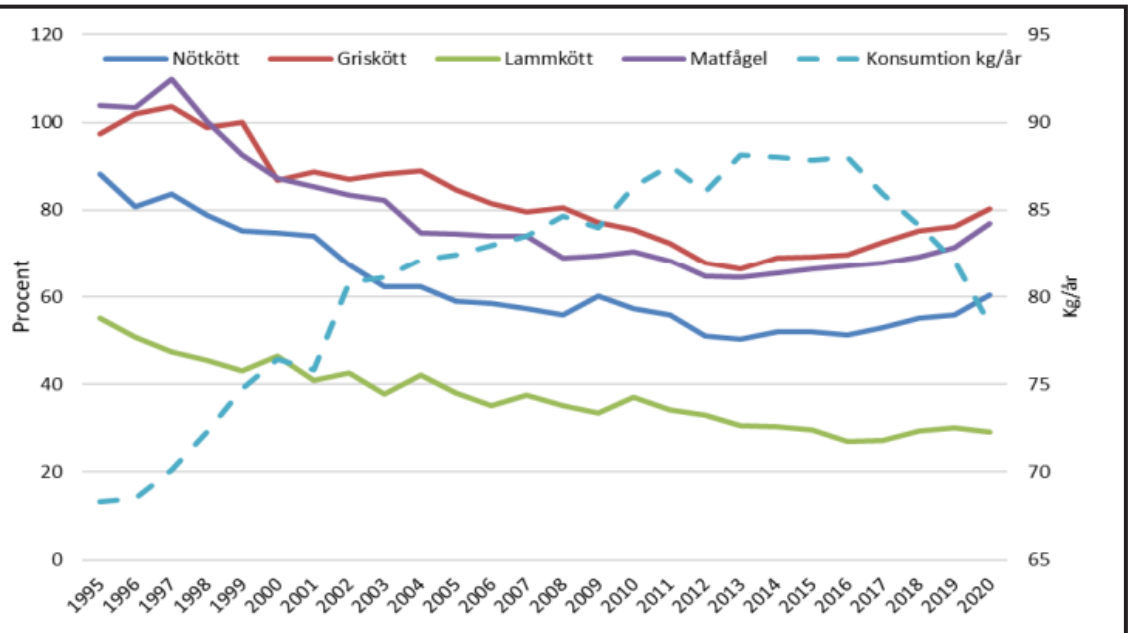

Figur 1: Svensk marknadsandel för kött 1995-2020
Not: På vänstra sidan anges svensk marknadsandel i procent och på högra köttkonsumtionen (ej ägg) i slaktad vikt per år och per capita.
Källa: Jordbruksverket.

Källa: Jordbruksverket 2021

Åtgärder Nationellt

I Sverige är det inte hunger och undernäring som är de största utmaningarna. I stället är det ohälsosamma matvanor, tillsammans med otillräcklig fysisk aktivitet, som kan leda till ohälsa och för tidig död. Sverige antog 2017 en nationell livsmedelsstrategi. Samtidigt inleddes arbetet för att nå målet om halverat matsvinn till 2030.

Sveriges utmaningar från 2017 och framåt *(Rapport från Regeringskansliet, 2021)*
Sverige ska främja en holistisk ansats i arbetet med en tryggad global livsmedelsförsörjning genom att bland annat verka för stärkt jämställdhet, ökad motståndskraft mot klimatförändringar, minskad klimatpåverkan samt ökad biologisk mångfald och stärkta ekosystem. Sverige ska också verka för en god marknadstillgång för småbrukare på landsbygden.

Kommentar:
I skuggan av globala kriser som pandemi och krig i Europa 2022 har krisberedskap blivit en akut utmaning. Det innefattar ***en hållbar regional livsmedelsförsörjning med kortare avstånd mellan produktion och konsumtion och en betoning på hållbara lokala och regionala matsystem.***

Åtgärder Regionalt, Kommunalt

Regionala livsmedelsstrategier och arbete med landsbygdsutveckling för att trygga livsmedels-försörjningen och främja ett hållbart jordbruk är viktiga delar i det lokala och regionala arbetet. Lokal matproduktion direkt kopplad till kommunala verksamheter som skolor, sker redan och har fått en ny aktualitet 2022. Intresset för lokal matproduktion ökar och har en stor utvecklingspotential.

Gråärter och bondbönor –
traditionella proteinrika grödor i Bohuslän.
Foto Inger Wessel

Spannmålsodling – inte endast i Sydsverige.
Foto Johan Oskarsson j.osk_photo

EXEMPEL

Hur kan efterfrågan på lokalproducerad mat ökas? Några ideér…

- Tillgänglighet – kartläggning av matbutiker
- Närbutiker med lokalprod/ekologiskt – producentsamarbete
- Mobil matmarknad, mobil Bondens marknad
- Lokalproducerade 'nya' grödor: kinoa, vita bönor, koriander…
- Gamla grödor: gråärter, dinkel/spelt, matvete…
- Upphandling av lokalprod/ekologiskt i kommunens måltider
- Kunskap om mat, klimat, hållbarhet och matens näringsvärde & smak
- Mat-forum 'Food council'

Vad kan jag göra själv som konsument?

- Välj lokal-producerad mat
- Titta noga – varifrån kommer produkten – transport - klimatdimensionen
- Ät efter säsong
- Produktionsmetoden – välj mat producerad med agroekologiska metoder
- Nya och gamla grödor som odlas här + innovationer!
- Mejeriprodukter och kött – helt OK, om djuren betar på gräs, helst naturbetesmark

Källa: Olsson 2020. Föreläsningar i humanekologi.

2 INGEN HUNGER

ALZOUBI FARM.

Erik Bick, Olofstorp i Göteborgs kommun

Endast 15 km fågelvägen från Liseberg har familjen Alzoubi skapat grönskande stadsnära odling på slumrande ”obrukad” jordbruksmark. På några få år har de redan stor produktion av ekologiska grönsaker och ägg.

Familjen Alzoubi kom till Sverige som flyktingar från kriget i Syrien. Hemma i Syrien har de i flera generation odlat och haft höns för äggproduktion. Väl i Göteborg fick de möjlighet att vara med i ett testbäddsprojekt för ekologisk odling som startats av Fastighetskontoret.

Redan efter första året ville de utöka sitt odlingsområde och fick möjlighet att arrendera 1 ha som de med idogt arbete fick att blomstra igen. Det mesta av Göteborgs Stads jordbruksmark som köptes upp under 1960-talet har inte brukats för grönsaksodling!

De första åren odlade de även grönsaker som var nya för svenska konsumenter och ville ge inspiration till det syriska kökets läckerheter. Försäljning av grönsakerna skedde via torghandel och Rekoringar. Under 2020 började de även leverera direkt till butiker och även till grossister. 2021 fick de möjlighet att ta över arrendet för en angränsande gård och odlade betydligt större volymer.

Det är första gången på minst 60 år som kål av olika sorter i stora volymer odlats på friland i Göteborgsområdet. De har nu stora planer för 2022 och skall odla upp mycket av de extra 28 ha som det nya arrendet täcker. Fler tunnelväxthus för att förlänga säsongen kommer att sättas upp.

De har under vintern också kompletterat sitt jordbruk med får och nyligen även höns för större äggproduktion. Familjen Alzoubi visar tydligt på vilka möjligheter som ligger slumrande i ”obrukad” mark för att öka självförsörjning av grönsaker i stadsnära odling.

Kontakt: Erik Bick, erik@busmaco.se

Familjen Alzoubi från Syrien har på kort tid fått onyttjad jordbruksmark att grönska.
Foto Erik Bick

Alzubi Farm i Olfstorp.

2 INGEN HUNGER

BRUKA JORDEN - ETT ODLINGSÅR TILLSAMMANS.

Ewa Overmeer, Latorp i Örebro kommun

En kostnadsfri studiecirkel i Latorp, en dryg mil utanför Örebro, lockade både vana odlare och nybörjare att mitt under pandemin träffas både digitalt och fysiskt kring odling, fröer och skadedjur. Tillsammans med deltagare från grannbyarna skapas sammanhållning som stärker målet – social hållbarhet med ekologi och biologisk mångfald i fokus.

Under 2021 träffades närmare 20 Latorpare för att dela och lära om odling i cirkeln Bruka jorden från Folkuniversitetet. Det är en kostnadsfri studiecirkel, inte en lärarledd kurs utan alla kan bidra med sina erfarenheter och kunskap. Då vi det här året hade en pandemi som gjorde att vi inte kunde samlas inomhus var våra träffar utomhus eller digitala. Vi diskuterade olika tillvägagångssätt utifrån ett färdigt studiematerial. Studieplanen följer odlingsåret från mars till september med inspiration, information och olika uppdrag.

Exempel ur innehållet:

- Lär känna jorden
- Marktäckning, växtföljd och samodling
- Anlägga odlingsbäddar
- Från frö till planta och att ta egna frön
- Odlingskalender
- Skadedjur, sjukdomar och ogräs
- Gröngödslingsgrödor, kompost och bokashi

Några av oss var mer vana odlare, medan andra var nyfikna nybörjare, alla entusiastiska över att kunna få nörda ner oss i än det ena, än det andra. Tidigt hade vi en fröbytardag och planerade inköp av utsäde för gemensamhetsbeställning. Vid en senare träff delade vi med oss av vårt plantöverflöd. Det är ju sällan man har lagom många plantor, endera för mycket eller så har det misslyckats. Under hela odlingsåret och fortsatt har vi delat erfarenhet och ställt frågor i vår Facebook-grupp.

Vi satsade även på ett gemensamt potatisland genom Latorps byalag. Här kunde alla medlemmar vara med och odla en rad. Potatislandet blev vår samlingsplats för våra träffar i ur och skur, mest skur faktiskt... Vi gjorde även hembesök hos deltagarna som visade sina fram- eller motgångar. Det blev även studiebesök hos andra odlare, till exempel en begynnande skogsträdgård.

Under höstmarknaden i Latorp, en del av Framtidsveckan i länet, serverades en vegetarisk soppa på grönsaker vi odlat. Här såldes även skörd, mathantverk och fröer till nästa år.

Nu är det ett nytt år och de flesta vill fortsätta vår cirkel och ytterligare odlare har tillkommit. En nying är trädbeskärare och har hållit en kortkurs för oss om beskärning. Vi har även deltagare från grannbyarna vilket än mer skapar sammanhållning och stärker målet - social hållbarhet med ekologi och biologisk mångfald i fokus.

Kontakt: ewa.overmeer@helasverige.se, www.facebook.com/groups/latorpsbyalag

Potatislandet blev samlingsplats i ur och skur.
Foto Ewa Overmeer

2 INGEN HUNGER

HÅLLBARHETSMÅL 3 – HÄLSA OCH VÄLBEFINNANDE

Mål 3 handlar om att god hälsa är avgörande för människors möjlighet att klara skolan, arbeta, försörja sig och leva ett självständigt liv, vilket också bidrar till samhällets tillväxt och hållbara utveckling.
Folkhälsan påverkas av hur kvinnor, män och deras barn växer upp och lever, samt hur ohälsa och sjukdom hanteras. Detta kopplar till flera andra agendamål.

Skillnaderna i hälsa är stora mellan länder, inom länder och mellan olika grupper i samhället. Klimatförändringarna kommer framför allt att påverka yngre och kommande generationers möjlighet till ett gott liv. Rättvisa mellan generationer är en central utgångspunkt för Parisavtalet om klimatet.

Trots hög medellivslängd, god hälsa och god tillgång till hälso- och sjukvård har vi utmaningar också i Sverige. Ohälsosamma levnadsvanor är de största riskfaktorerna för bland annat hjärt- och kärlsjukdomar och cancer. Stillasittande, rökning, ohälsosamma matvanor och riskbruk av alkohol är några exempel. Psykisk ohälsa ökar. Det gör också hälsoproblem kopplade till luftföroreningar och kemikalier. En stor utmaning är de hälsoskillnader som finns mellan olika grupper av människor i samhället. Ju lägre social position, och sämre utbildning, desto sämre hälsa - och omvänt.

Tretton delmål är länkade till mål 3. De handlar bl.a om förebyggande insatser och behandling av icke smittsamma sjukdomar, främja psykisk hälsa, förebygga och behandla drogmissbruk, halvera (till 2020!) antalet dödsfall och skador i trafikolyckor, till 2030 väsentligt minska antalet döds- och sjukdomsfall till följd av skadliga kemikalier samt föroreningar av luft, vatten och mark.

Åtgärder Nationellt

Sveriges utmaningar för framtiden *(Rapport från Regeringskansliet, 2021)*
Skillnader både i hälsa och förutsättningarna för en god hälsa består, mellan olika socioekonomiska grupper och mellan män och kvinnor. Personer med funktionsnedsättning rapporterar sämre livsvillkor, levnadsvanor och hälsa. Det finns dock brister i statistiken, vilket gör att det är svårt att följa upp både hälsoläget och de vårdinsatser som ges. Detta gäller även andra utsatta grupper.

Skillnader i hälsa och även medelivslängd är kopplade till socioekonomiska faktorer. Dessa skillnader mellan grupper har ökat i Sverige på 2000-talet. Andelen elever som går ut årskurs 9 med behörighet till gymnasieskolan har minskat. Konsekvenserna av covid-19-pandemin riskerar att öka skillnaderna ytterligare. Utrikes födda har drabbats svårare av covid-19 än inrikes födda.

Insatser behöver inriktas på att minska skillnaderna i hälsa mellan olika grupper i samhället. Det är nödvändigt för att Sverige ska bidra till det nationella folkhälsomålet och därmed uppnå flertalet av målen i Agenda 2030.

Åtgärder Regionalt, Kommunalt

Kommuner, landsting och regioner ansvarar för de flesta av de välfärdstjänster som är viktiga för vår hälsa genom hela livet. Det handlar om uppväxtvillkor och om hur skolan, sociala omsorgen samt hälso- och sjukvården fungerar. Om hur bostads- och samhällsplaneringen bedrivs. Eller i vilken mån det finns kultur- och fritidsaktiviteter för alla, oavsett kön, bakgrund eller socioekonomisk situation.

Det handlar också om hur hälsofrämjande och förebyggande åtgärder prioriteras inom alla dessa områden. Utöver att flera lagar slår fast ansvar att bidra till medborgarnas hälsa, bidrar en god och jämlik hälsa på flera sätt till en hållbar utveckling.

Skogsvandring i vardagslandskap ger hälsa och välbefinnande.
Foto Pixabay-4609870

TORUPASJÖNS VANDRINGSLED.

Bodil Nilsson, Torup i Hässleholms kommun

Byalaget Västra Torup i Hässleholms kommun har skapat en vandringsled, en upplevelse i lokal historia, flora och fauna samt miljö. Projektet har uppmärksammats av Chiba University i Japan.

Efter ett stort arbete av Byalaget Västra Torup kunde Leader LAG PH prioritera projektet om Torupasjön – vandringsled och Jordbruksverket bevilja ansökan om projektstöd i september 2019. Ett projekt som ska bjuda på en vandringsled och en naturupplevelse samt utbildning i både hälsa, historia, flora och fauna samt miljö. Många frivilliga händer hjälptes åt att bygga spänger till vandringsleden och förverkliga projektet.

Projektet och Västra Torups Byalag fick den stora äran att få besök av professor Yukihiko Saito från Chiba University i Japan. Professorn har efter en tids mailväxling visat intresse för Lokalt Ledd Utveckling. Han har speciellt intresse för projekt med inriktning mot odling i skog och för vandringsleder mm. Vid besöket kunde byalaget visa upp vad Leader betyder för landsbygdsutvecklingen i Sverige. Den första officiella vandringen på delar av leden runt Torupasjön gjordes vid besöket. Då guidades alla runt i den vackra naturen som finns där. Att man samtidigt kan visa upp och berätta en historia från förr i tiden och också visa vad man kan göra i en liten by för framtiden, har stor betydelse för Västra Torups fortsatta överlevnad och utveckling. Allt detta blir möjligt tack vare Leader, lokal utveckling på landsbygden.

Läs mer om Byalaget Västra Torup och Torupasjöns vandringsled här www.vastratorup.se

Tillsammans byggdes över hundra spänger genom våtmarken runt Torupasjön. Foto Connie Asterman

Professor Yukihiko Saito från Chiba University i Japan följde med på vandringsleden. Foto Nils-Arne Petersson

3 GOD HÄLSA OCH VÄLBEFINNANDE

HÅLLBARHETSMÅL 4 – GOD UTBILDNING FÖR ALLA

Mål 4 handlar om att alla ska ha tillgång till avgiftsfri och likvärdig utbildning av god kvalitet genom livet. I dag går fler barn än någonsin i skolan, men många tvingas sluta innan de är klara med sin utbildning. Anledningarna är många, men fattigdom är en vanlig orsak utanför Sverige. Utbildning är en mänsklig rättighet. Det är också en viktig investering för att utrota fattigdom och utveckla samhällen.

Tio delmål hör till mål 4 bl.a.: att alla flickor och pojkar ska få fullborda avgiftsfri och likvärdig grundskole- och gymnasieutbildning av god kvalitet, som leder till relevanta och ändamålsenliga kunskaper. Senast 2030 avskaffa skillnaderna mellan könen inom utbildningsområdet och säkerställa lika tillgång till utbildning och yrkesutbildning på alla nivåer för alla utsatta personer, inklusive personer med funktionsnedsättning, ursprungsfolk och barn som lever under utsatta förhållanden.

Ett annat delmål handlar om att förmedla kunskaper och färdigheter som främjar en hållbar utveckling.

Åtgärder Nationellt

Vi har sedan länge ett väl utbyggt utbildningssystem med 10-årig skolplikt och avgiftsfri utbildning i Sverige. Men vi har inte kommit tillrätta med exempelvis bristande likvärdighet, kunskapsskillnader mellan flickor och pojkar och brist på lärare. Det saknas också en samlad bild av hur utbildning för hållbar utveckling ser ut i svenska skolor. Behovet av att stärka och jämna ut förutsättningarna i hela skolsystemet understryks i Skolkommissionens slutbetänkande från 2017.

Sveriges utmaningar från 2017 och framåt *(Rapport från Regeringskansliet, 2021)*
Sverige måste fortsätta verka för ökad likvärdighet i och mellan skolor, och även mellan elever.
Insatser behövs fortsatt för att ge alla elever samma möjligheter att utvecklas så långt som möjligt oavsett förutsättningar och socio-ekonomisk bakgrund.
Det behöver säkerställas att utbildnings- och inlärningsmiljöer är inkluderande och tillgängliga för barn, elever och vuxna och anpassade för deras behov och förutsättningar.
Antalet behöriga och legitimerade lärare behöver ökas och kvaliteten på undervisningen fortsatt förbättras.
Fortsatta insatser behövs för att få kännedom om hur utbildning för hållbar utveckling tillämpas i skolor.
Fortsatt arbete behövs för att främja en god tillgång till högre utbildning i hela landet och ökade möjligheter till omställning och kompetensutveckling.

Åtgärder Regionalt, Kommunalt

Utbildningssystemet är till stora delar ett kommunalt ansvar. Såväl förskola som grundskola, gymnasium och delar av vuxenutbildningen finansieras med kommunala skattemedel och drivs med både kommunala och fristående huvudmän.

Sveriges kommuner är skyldiga att erbjuda avgiftsfri yrkesutbildning. För utrikes födda finns möjlighet att lära sig läsa, skriva och räkna i anslutning till svenska för invandrare, SFI. Inom kommunal vuxenutbildning finns möjlighet att lära sig läsa, skriva och räkna på grundläggande nivå.

Regioner och landsting ansvarar för bland annat mödravårdscentraler, barnavårdscentraler och föräldrastöd. Där görs viktiga insatser som också har betydelse för hur barn klarar sina studier.

Det är roligt att lära sig!
Foto Pixabay-286245

DJUR OCH NATUR I INTEGRATIONENS TJÄNST.

Mai Lundell, Hjärtum i Lilla Edets kommun

Djur och Natur i integrationens tjänst skapar fantastisk integration och social inkludering för nyanlända i utanförskap (utanför arbetsmarknaden) genom projektet Grön Arena 3F på Valdalens Djur och Natur i Hjärtum mellan Trollhättan och Lilla Edet.

Att djur och natur har en positiv inverkan på människan tar integrationsprojektet Grön Arena 3F (Försteg-Fram-steg-Framgång) fasta på. Projektet leds av Hushållningssällskapet och finansieras av Jordbruksverket. I pilotprojektet var tolv godkända Grön Arena gårdar i Sverige utvalda att delta i satsningen. I årets fortsättningsprojekt är Valdalens Djur & Natur en av två gårdar som valts ut bland tolv sökande. Deltagarna får genom vistelsen på gårdarna en harmonisk vistelse i Sverige oavsett om den blir lång eller kort. Tanken är att de därigenom lättare ska finna vägen in på arbets-marknaden.

Kommunerna Lilla Edet och Ale samarbetar i projektet med Valdalens Djur och Natur, en av Hushållningssällskapet godkänd Grön Arena Gård. Verksamheten står för Trygghet - Utveckling – Hälsa. De arbetar just med områdena djur, natur och trädgård vilka alla tre på olika sätt ger delaktighet, språkutveckling och färdigheter. Och inte minst har alla roligt tillsammans.

– Både barn och vuxna i asylsökande familjer, som just blivit utvisade efter 4–5 år i Sverige, lyser upp för en stund när de fått kontakt med djur och lantliv. Praktikanter från Afghanistan, Syrien och Kongo har funnit en plats där de upplever frid och glädje i insikten att de kan något som är värdefullt på en svensk gård. Att kunna erbjuda denna miljö är en långsiktig och hållbar investering för folkhälsan både mentalt och fysiskt för individen likaväl som för hela samhället.

Kontakt: Linda Håkansson, Valdalens Djur och Natur, 073-998 19 60, info@valdalen.se

Mai Lundell, Lilla Edets kommun, Integrationscentrum, 0520-65 99 55, mai.lundell@lillaedet.se

Foto Linda Håkansson

HÅLLBARHETSMÅL 5 – JÄMSTÄLLDHET

Mål 5 gäller samma villkor oavsett kön. Kvinnor, flickor, män och pojkar ska ha samma rättigheter, villkor och möjligheter att forma sina liv. Sverige ligger, tillsammans med de övriga nordiska länderna, i framkant i arbetet med jämställdhet. Men det finns stora utmaningar, både i Sverige och globalt.
Flickor och kvinnor ska ha makt över sina egna liv och kunna bestämma över sina egna kroppar. Att stärka kvinnors och flickors rättigheter är ett effektivt sätt att bekämpa fattigdom och skapa förutsättningar för fredliga samhällen.

Även hälsoskillnader finns mellan könen. Kvinnor uppger sämre hälsa. Män däremot lever kortare. Kvinnor utsätts i högre utsträckning för våld i hemmet, samtidigt som män utgör majoriteten av offren för våldet. Föreställningar om hur flickor, pojkar, kvinnor och män förväntas vara behöver utmanas.

Mål 5 har nio delmål som bl.a. omfattar trafficking/människohandel, skadliga sedvänjor med förbud i Sverige av barnäktenskap och könsstympning, obetalt omsorg- och hushållsarbete, ekonomisk jämlikhet mellan könen, ägande av mark och fastigheter.

Åtgärder Nationellt

Sveriges utmaningar för framtiden *(Rapport från Regeringskansliet, 2021)*

- Män som grupp har fortfarande mer makt och inflytande än kvinnor i Sverige, trots ett omfattande jämställdhetsarbete sedan länge.
- Män äger mer och tjänar mer.
- Män ägnar fortfarande mindre tid än kvinnor åt det obetalda hem- och omsorgsarbetet.
- Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck är fortfarande stora samhällsproblem.
- Könsfördelningen är fortfarande ojämn på högre politiska positioner i kommunerna.
- Könsfördelningen bland chefer är fortfarande ojämn.
- Kvinnors nettoinkomst är fortfarande avsevärt lägre än mäns.
- Sverige möter ett mer systematiskt motstånd i det globala arbetet med jämställdhetsfrågorna.

Sverige har EU:s högsta sysselsättningsgrad för kvinnor i åldern 20-64 år: 79,8 procent år 2017. Snittet inom EU ligger på 66,4 procent. Att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv är det övergripande nationella målet för jämställdhetspolitiken. Jämställdhet mellan könen regleras, förutom i diskrimineringslagen, i många svenska lagar.

Åtgärder Regionalt, Kommunalt

Jämställdhet är en del av det kommunala uppdraget – kommuner, landsting och regioner ska ge medborgarna likvärdig service oavsett kön. Som politisk arena, arbetsgivare och välfärdsleverantör spelar de en viktig roll för allas lika makt och möjligheter, oavsett kön.

Det är inte bara en fråga om rättigheter, utan handlar också om kvalitet och effektivitet i verksamheten. Det kräver att verksamheter planeras och att resurser fördelas likvärdigt mellan könen.

Personal inom skola, vård och omsorg behöver bemöta kvinnor och män, flickor och pojkar utan diskriminering och utan stereotypa föreställningar om kön.

Kommuner och regioner har också ett särskilt ansvar att motverka alla former av våld mot kvinnor och flickor.

Som arbetsgivare i en kvinnodominerad sektor har kommuner och regioner ett särskilt stort ansvar för kvinnors arbetsvillkor.

Kommentar
Jämställdhetsaspekter för HBTQ-personer saknas i Mål 5 liksom hela problemkomplexet 'Surrogatmödrar'.

Lägerskola med ridande flickor. Foto Gunilla Almered Olsson

VINDKRAFTEN OCH AGENDA 2030.

Jenny Breslin, Los i Ljusdals kommun

Vindkraften skapar motstående intressen varför en neutral dialogplattform behövs för lokala grupper, vindindustrin och den offentliga sektorn. Projektet I Med och Motvind erbjuder en sådan plattform. Lösningarna är ofta komplexa och berör flertalet av målen i Agenda 2030.

Länsavdelningen X-ing Gävleborg bedriver ett projekt kring vindkraft och delaktighet som heter ”I Med och Motvind”. Huvudmålet med projektet är att berörda bygder ska stöttas till så mycket fakta och delaktighet som möjligt i det som berör närmiljön, men också att innevånarnas åsikter och upplevelser ska föras vidare för att göra hela landets utvinning av naturresurser bättre. Projektet är finansierat av Energimyndigheten och har i projektansökan beskrivit sig arbeta med flertalet av målen i Agenda 2030, se faktaruta.

Vindkraftens konfliktytor visar behovet av komplexa lösningar för att uppnå hållbarhet inom alla målområden. Detta är redan känt inom landsbygdsutvecklingsarbetet, där allt i en bygd hänger ihop och varje lösning skapar bieffekter inom andra målområden som också behöver hanteras.

I vindkraftsfrågan finns olika perspektiv som skapar motstående intressen såsom närmiljöpåverkan kontra globalt klimat, lokala arbetstillfällen kontra internationella industritransporter, ekonomisk ersättning kontra risker för fågelliv med mera. Juridiska processer, avancerad teknik och stora mängder information och fakta gör det dessutom svårt för enskilda medborgare att uppleva makt och delaktighet som de globala målen föreskriver. Till detta läggs att även lokala och nationella beslutsfattare ställs inför svåra avvägningar och påtryckningar med olika hållbarhetsmål som motverkar varandra.

Riktigt hållbar utveckling kan inte ske inom bara enstaka mål eller på bekostnad av vissa mål. Här behövs lokalkännedom, delaktighet hos alla samhällsaktörer, resurser till genomgripande utvecklingsarbete och den helhetssyn som Agenda 2030 visar på. Civilsamhällets aktiva delaktighet är nödvändig för lyckosamma lösningar.

Kontakt: Projektledare Jenny Breslin, 070-600 67 96, vindkraft.gavleborg@helasverige.se
www.helasverige.se/gavleborg/projekt/vind/

FAKTARUTA

Vindkraftens koppling till och Agenda 2030-målen

Mål	*Koppling*
4	Ökad andel utbildade inom vindteknik och ökad bildning hos intressenterna.
5	Fokus på jämställda arbetsgrupper och ökad jämställdhet i en mansdominerad bransch.
7	Ökad andel accepterad vindkraft som hållbar energi.
8	Ekonomisk tillväxt och arbetstillfällen i landsbygd.
9	Den vindkraft som byggs görs mer accepterad och främjar lokala/regionala företag och innovationer.
10	Kunskap ger makt och mer jämlika villkor att påverka sin vardag och livsmiljö.
11	Demokrati och delaktighet likväl som fossilfri energi ger hållbara samhällen.
13	Produktionen av fossilfri energi belastar klimatet mindre liksom mängden skog.
15	Vindparkernas påverkan på naturen belyses och minimeras.
16	Motverkar polarisering och konflikter där det finns motstående intressen.

Lokalkännedom och delaktighet bidrar till lyckosamma lösningar. Foto Helena Näslund

5 JÄMSTÄLLDHET

HÅLLBARHETSMÅL 6 – RENT VATTEN OCH SANITET

Mål 6 handlar om att säkra tillgången till rent vatten och sanitet för alla. Tillgång till vatten är en grund för att kunna leva ett anständigt liv. Alla ska ha senast 2030 tillgång till säkert och ekonomiskt överkomligt dricksvatten samt fullgod och rättvis sanitet.

Vattenkvaliteten ska förbättras genom minskade föroreningar, förbättrad avloppsrening, ökad återvinning och effektivare vattenanvändning.

Mål 6 har åtta delmål, bland andra: Till 2030 förbättra vattenkvaliteten genom att minska föroreningar, stoppa dumpning och minimera utsläpp av farliga kemikalier och material, halvera andelen obehandlat avloppsvatten och väsentligt öka återvinningen och en säker återanvändning globalt; Senast 2020 skydda och återställa de vattenrelaterade ekosystemen; Stödja och stärka lokalsamhällenas deltagande i arbetet med att förbättra vatten- och sanitetshanteringen.

Åtgärder Nationellt

Sverige har god tillgång till vatten och sanitet av god kvalitet. Flera av de svenska miljökvalitetsmålen berör vattnets kretslopp som inverkar på mål 6: Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans, Levande kust och skärgård, Giftfri miljö och Myllrande våtmarker. Trots generellt god tillgång till dricksvatten och sanitet av god kvalitet beräknas inte våra miljömål nås med nuvarande insatser och utvecklingen är negativ. Tillgången på dricksvatten är säkrad i Sverige men det finns behov av förebyggande åtgärder och dricksvattenskydd, särskilt till följd av klimatförändringar.

Sveriges utmaningar för framtiden *(Rapport från Regeringskansliet, 2021)*
Sverige har stora kvarstående utmaningar i vattenarbetet. Effekter av klimatförändringar som vattenbrist, torka och översvämningar behöver hanteras.

För att nå en god vattenstatus, och därigenom skydda och återställa vattenrelaterade ekosystem och biologisk mångfald, behövs även ambitiösa åtgärder för att komma till rätta med framför allt övergödning, miljögifter och fysisk påverkan i vattenmiljön. Tillsyn och prövning behövs även för att förbättra reningen från små avlopp.
Miljöövervakningen av svenska vatten behöver förbättras samt tillsyn och tillståndsprövning av vattenuttag.
Åtgärdsarbetet för att hantera vattentillgång i ett förändrat klimat behöver stärkas.

Åtgärder Regionalt, Kommunalt

Kommunerna har ansvar för tillgången till dricksvatten och avlopp. Ansvaret regleras i flera lagar: lagen om allmänna vattentjänster, säkerhetsskyddslagen, livsmedelslagstiftningen, smittskyddslagen, miljöbalken och brottsbalken. Trots en god tillgång till vatten och avlopp finns det behov av att förbättra vattenkvaliteten samt minska föroreningar och övergödning i många svenska sjöar och vattendrag. Kommunerna ansvarar för att genomföra flertalet av de åtgärder som krävs för att förbättra vattenkvaliteten. Kommuner arbetar också för att förebygga problem med vattenbrist och sinande brunnar, vilket perioder av låga grundvattennivåer kan leda till.

Kommentar
Krishantering och sårbarhetsaspekter i samband med elavbrott, sabotage mm relaterat till dricksvatten och sanitet och de centraliserade vatten- och avloppssystemen i svenska kommuner – saknas i mål 6.

Sommarkväll vid forsen
Foto Johan Oskarsson j.osk_photo

AVLOPP I BYN.

Olle Persson, Lindefallet i Hudiksvalls kommun

Värna Östersjön från utsläpp! En nödvändighet med återverkningar långt in i landet eftersom alla vattendrag leder till havet. En by med gamla lösningar för avlopp och egna vattenbrunnar måste tänka sig för var de placerar infiltrationsbädden.

Lindefallet, en by i Hälsingland med 95 hushåll mitt emellan Gävle och Sundsvall. Hudiksvalls kommuns miljöförvaltning började på 2000-talet att inventera kvalitén på privata avlopp. Erfarenheten visar att ca 50 % av avloppen i byar som Lindefallet får underkänt. Främst gäller det avlopp fram till 1970-talet. I dessa passerar avloppsvattnet vanligtvis en enkel slamavskiljare för att sedan ledas till vattendrag och vidare till havet.

Byn Lindefallet har en kärna av ett trettiotal relativt tätt liggande hushåll. Alla har egna anläggningar för avlopp och dricksvatten. Ungefär hälften av avloppen blev inte godkända vid inspektionen.

Flera år innan kommunen inspekterade byn tog Lindefallets Byaråd initiativ till en kartläggning för att ta reda på hur det egentligen såg ut. Man involverade kommunens miljöinspektörer som deltog i stormöten. Tanken var att hitta den bästa lösningen och om det fanns samordningsvinster i både åtgärdande och utförande. Kartläggningen visade att majoriteten av de gamla avloppen leds bort från den centrala bebyggelsen till vattendrag eller stenkistor.
– *Någon har tänkt till*, som miljöinspektören sa.

Miljöförvaltningen avrådde från gemensam avloppsreningsanläggning för alla fastigheter. Man menade att den är svår att sköta och om det görs ideellt är det inte säkert att byn kan hålla den kompetensen över tid. Dessutom är en anläggning med relativt få anslutna hushåll känslig för volymtopparna morgon och kväll. Om dricksvattnet skulle bli förstört är det lättare att arrangera en gemensam dricksvattentäkt.

Hudiksvalls kommun rekommenderar att de avlopp som underkänns ska ersättas med trekammar-brunn och infiltration-alternativt markbädd. Det innebär att avloppslösningen uppförs på varje tomt där det oftast redan finns en vattentäkt. Risken att få egna eller närliggande vattentäkter förstörda av en infiltrationsbädd är relativt stor. Stormötena i byn resulterade i att berörda fastighetsägare tillsammans planerade var anläggningarna skulle placeras. Några fastighetsägare gick samman och delade på en enkel avloppsanläggning.

Ett trettiotal hushåll ligger i de mer centrala delarna av Lindefallet. Nästan alla har sin egen avloppslösning och vattentäkt.

6 RENT VATTEN OCH SANITET FÖR ALLA

HÅLLBARHETSMÅL 7 – HÅLLBAR ENERGI FÖR ALLA

Mål 7 handlar om att alla människor ska ha tillgång till, och råd med, pålitlig, hållbar och modern energi. Pålitliga energikällor är viktiga för att stora delar av samhället ska fungera. Valet av energiform påverkar i hög grad utsläppen av klimatpåverkande gaser till atmosfären.

Fem delmål är kopplade till mål 7: att satsa på forskning och utveckling av ren energi, öka andelen förnybar energi globalt och fördubbla takten vad gäller energieffektivisering ingår i delmålen. Att bygga ut infrastruktur och uppdatera tekniken för att leverera moderna och förnybara energilösningar till alla, i synnerhet till de minst utvecklade länderna och små ö-nationer under utveckling är andra delar i det internationella arbetet.

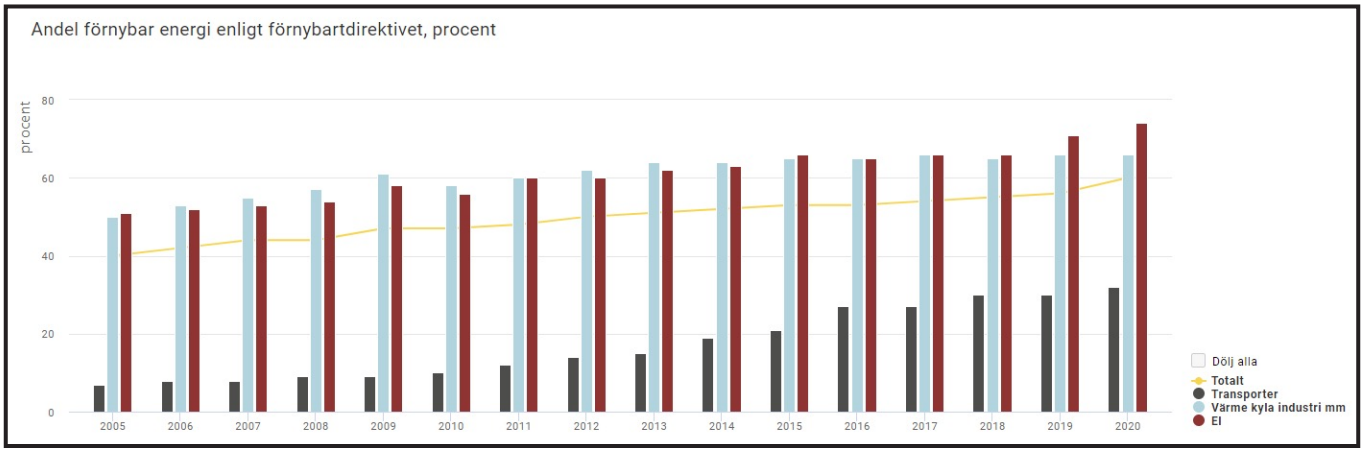

Källa: Naturvårdsverket 2022

Åtgärder Nationellt

Sverige har god tillgång till energi och har en relativt hög andel förnybar energi. Utmaningar är att ställa om hela energisektorn till förnybar energi och göra transportsektorn fossilfri. Riksdagen beslutade 2018 om målet att 100 procent av elproduktionen ska vara förnybar till 2040, och att energianvändningen ska vara 50 procent effektivare år 2030 jämfört med 2005.

Sveriges utmaningar för framtiden *(Rapport från Regeringskansliet, 2021)*
Sverige ska bli världens första fossilfria välfärdsland. För att nå dit krävs att alla aktörer i samhället arbetar aktivt med att minska utsläppen och ökar användningen av förnybar energi. Ökningen av förnybar energi i transportsektorn kan förklaras med att reduktionsplikten infördes den 1 juli 2018 och ledde till en ökad låginblandning av biodrivmedel. Detta är övergångsåtgärder i väntan på full elektrifiering av transportsektorn.

Sverige måste:

- Fortsatt verka för ett hållbart energisystem med hög försörjningstrygghet, konkurrenskraft och ekologisk hållbarhet.
- Fortsatt vidta åtgärder för att nå riksdagsbundna energipolitiska mål.
- Skapa förutsättningar för en effektiv elektrifiering av transportsektorn.
- Skapa förutsättningar för att minska klimatrelaterade utsläpp i industrisektorn.
- Vara pådrivande för ett starkare internationellt samarbete för en grön, hållbar och inkluderande energiomställning.
- Fortsatt inkludera barn, unga och kvinnor i energiomställningen.

Åtgärder Regionalt, Kommunalt

- Energisystem och elnät behöver ses över och byggas ut
- Kommunens energiproduktion – självförsörjande på el-energi? Krisberedskap vad gäller energi?
- Kommunens energianvändning – effektiviseras och minskas, alla kommunala fordon elektrifieras
- Kommunala och regionala transporter – kollektivtrafik stimuleras…

Kommuner och landsting är stora energianvändare men också stora energiproducenter. Som sådan kan man arbeta aktivt med att ställa krav i upphandlingar och i den egna produktionen se till att följa utvecklingen och använda den senaste tekniken. En omställning av energisystemet pågår genom fortsatt utbyggnad av förnybar energi och utfasning av fossila bränslen inom både elproduktion och fjärrvärme. Energisystemen och elnäten står inför nya utmaningar med energiproduktion från vind och sol och ökande efterfrågan på el från transporter, datacentra, industri och samhällsbyggande. Några kommuner (t.ex. Mariestad, Älmhult) satsar på sol-elproducerad vätgas för självförsörjning av elbehovet.

EXEMPEL

Fyra fokusområden för åtgärder i Energi- och Klimatstrategi 2030. Ale kommun i Västra Götalandsregionen:

- Hållbara transporter
- Klimatsmart och hälsosam mat
- Förnybara och resurseffektiva produkter och tjänster
- Sunda och klimatsmarta bostäder och lokaler

Källa: www.ale.se

Solceller på ladugårdstak, ger sommartid el-överskott som säljs in på el-nätet. Bremnäs, Lycke
Foto Gunilla Almered Olsson

7 HÅLLBAR ENERGI FÖR ALLA

LED-BELYSNING TILL LÅNS.

Olle Persson, Lindefallet i Hudiksvalls kommun

Kommunen satsade på att under avskrivningstiden låna ut nya LED-ljusarmaturer till föreningar med belysta motionsspår. Ett uppskattat initiativ som skonade miljön och skapade socialt engagemang. Pengarna räckte även till vindskydd med grillplats och utegym.

2015 beslutade KS i Hudiksvall att avsätta pengar till investeringar på landsbygden. Ett välkommet beslut men politikerna snubblade lite på formalia. Investering i dessa sammanhang innebär att kommunen gör upphandlingen, äger investeringen och gör avskrivning i sin bokföring. Tre tjänstemän fick i uppdrag att hitta kommunala investeringsprojekt som gynnar landsbygdens aktörer.

Det största projektet (4 mkr) blev att hjälpa lokala föreningar runt om i kommunen att förbättra sina belysta motionsspår. Dessa var vid denna tidpunkt kraftigt eftersatta eftersom kraftiga stormar de senaste åren hade raserat det mesta av kablar och armaturer. Investeringen gällde alltså inte de motionsspår som kommunen ansvarade för. Till alla föreningar som ville, köpte kommunen in LED-armaturer och lånade ut dem till föreningen under avskrivningstiden. Efteråt övergick armaturerna i förenings ägo. Föreningen ansvarade för allt övrigt arbete på slingan, liksom att sätta upp och underhålla de lånade armaturerna.

Projektet hade många fördelar. Motionsspåren blev åter brukbara. LED-lampornas lägre energiförbrukningen gynnade föreningarnas ekonomi. Många passade på att även göra andra typer av underhåll på sina spår. Investeringen passade väl in i kommunens satsning på allmänhetens friskvård och ambitionen att vara en eko-kommun. En stor miljövinst uppnåddes genom att de gamla kvicksilverarmaturerna togs bort och lämnades in till kommunen.

Pengarna räckte även till vindskydd med grillplats att placeras ut längs spåret samt ett ute-gym. Allt var mycket uppskattat även om föreningens medlemmar själva fick göra jobbet.

Startplatsen på elljusspåret i Lindefallet
Foto Olle Persson

7 HÅLLBAR ENERGI FÖR ALLA

(H)ELSÄKER LANDSBYGD MED LRG.

– En modell för landsbygder i Agenda 2030.

Mette Adolfsson, Härlunda i Älmhults kommun

Härlundabygden AB (SVB)[1] i Älmhults kommun arbetar med en modell för lokal beredskap och organisation för att hantera kriser som kan drabba samhället. Lokal energiförsörjning till samhällsviktiga funktioner vid kris är en del av modellen för att stärka landsbygdens oberoende och är ett bidrag i omställningen till fossilfri energi.

Klimatfrågan och omställning till fossilfri energi är akuta frågor och vi ser att hotet om långvariga strömavbrott orsakade av sabotage eller krigshandlingar är mer sannolika nu än tidigare. Strömlöshet drabbar ett modernt samhälle hårt genom att tillgång till vatten, värme, livs- och drivmedel, och information begränsas eller riskerar försvinna helt. Övergången till ett alltmer kontantfritt samhälle påverkar vår möjlighet att handla med kort när inte strömmen fungerar. Det finns idag inga alternativ eller säkerheter för energiförsörjning varken i städer eller på landsbygden om Sveriges elnät slås ut. Samhället kommer att bli lamslaget utan tillgång på energi.

Härlundabygden avser att bygga och testa en modell med solenergiproduktion och lagring av energin i vätgas. I krisberedskapen ingår kanalisation direkt ifrån produktionsenheten till samhällsviktiga funktioner i lokalsamhället till exempel vattenverk, restaurang, skola, lanthandel, äldreboende som kan förses med ström även om resten av området, regionen eller landet är strömlöst. Här kommer både privatpersoner boende på landsbygden och civilsamhällesorganisationer kunna ladda sina mobiltelefoner och fordon, för att kunna hålla sig informerade och uppdaterade. Det lokala nätet ska vara helt oberoende av det ordinarie elnätet och därmed inte riskera bli utsatt för sabotage. Vätgas ska säljas som fordonsbränsle och energi till den lokala industrin när den inte behövs som energi vid kris och på så sätt bidra till att stärka den lokala ekonomin. Det ska alltid finnas så mycket vätgas/energi kvar på lager så dessa funktioner kan få ström 14 dagar eller längre.

I städer och större orter organiseras vid kriser ofta hjälp av myndigheter, kommuner och frivilligorganisationer, men dessa når inte ut på landsbygden i samma utsträckning. Erfarenheter ifrån stormen Gudrun 2005 tydliggjorde hur snabbt samhället slås ut och hur civilsamhället får lösa uppgifter på egen hand. Att organisera och utbilda lokala resurser i att hantera kriser skapar goda förutsättningar för att kunna agera effektivt.

Organiseringen av landsbygdens egna frivilliga resurser skapas genom en lokal resursgrupp kallad LRG. En LRGs arbetsområde är lokalt men LRG kan också, om omständigheterna är sådana, tillfrågas om att hjälpa till inom andra geografiska områden. En LRG är en resurs vid naturkatastrofer som stormar, brand, torka eller översvämningar men också långvarig strömlöshet eller pandemi när framför allt äldre och sjuka kan bli isolerade och ha svårt att klara vardagen på egen hand. För den som måste lämna sitt hem ska den upprättade trygghetspunkten erbjuda mat, dryck, värme och en sovplats.

Krig i Sverige var fram tills nu osannolikt men helt plötsligt mycket aktuellt. Konsekvenser av krig i närområdet där en LRG bistår flyktingmottagandet genom att bidra med möjligheter för boende, mat, kläder, förnödenheter och framför allt sociala kontakter och nätverk med särskilt fokus på de många barnen.

Energilösningen och LRG är tänkt att passa bygemenskaper som byalag, sockenråd, utvecklingsgrupper eller andra grupperingar med gemensamma intressen. Modellen ska spridas genom olika forum som t ex Hela Sverige ska leva, Landsbygdsnätverket, Smarta landsbygder/Smart villages och i samarbete med region, länsstyrelse och MSB.

Kontaktlänk: www.haradsback.se

Lokal energiproduktion och lagring som genererar en stark lokal ekonomi och trygghet vid kris. Illustration Isabell Ternemo

7 HÅLLBAR ENERGI FÖR ALLA

[1] *SVB (Särskild VinstutdelningsBegränsning). Se exempel Stavsjö under mål 16.*

SNABBLADDARE I SAMARBETSPROJEKT.

Olle Persson, Delsbo i Hudiksvalls kommun

Elbilsförsäljningen har de senaste fem åren ökat med över 900%. Med en snabbladdare på plats hoppades Delsbo Byaråd att fjällresenärerna som strömmar genom samhället skulle stanna och göra inköp. Men likviditeten krävde en starkare part. Samarbetet med kommunen ledde till att kommunen tog över projektet och satte upp laddaren för att ge bygden en stärkande hand.

Delsbo, ett viktigt samhälle i Hälsingland, ca 30 mil från Stockholm längs riksväg 84. Delsbo ligger halvvägs mellan fjällen och Stockholm. Många är de som vill stanna, rasta och tanka på resan. Men det saknades både parkering för alla besökare och snabbladdare för elbilar.

Kommunen började leta lämplig tomtmark för parkering. Delsbo Byaråd tog initiativ till en snabbladdare och ansökte hos Klimatklivet som beviljade det maximala 44 % (250 000 kr) av investeringen. Byarådet och kommunen hade nära samarbete för att laddaren skulle kunna placeras där den tänkta parkeringen skulle anläggas. En snabbladdare kräver betydligt kraftigare eltillförsel än vad som finns i det egna nätet så elbolaget var tvungen att dra fram en särskild kabel.

Men sen började Byarådet att tänka efter. Som ideell förening har Delsbo Byaråd inte den likviditet som krävs för de första årens förväntade underskott. Byarådet erbjöd kommunen att ta över projektet inklusive de beviljade medlen från Klimatklivet. Och så blev det. Kommunen satte 2018 upp en snabbladdare för två bilar på sin nyförvärvade parkeringsmark i centrala Delsbo, alldeles invid riksvägen.

Efter tre år började laddaren bli lönsam. Fjällturisterna har hittat till laddaren och andelen elbilar på vägarna ökar. De som stannar och laddar sin bil passar även på att besöka butiker och andra arrangemang i centrala Delsbo. Kedjan snabbladdaren är kopplad till har inlett samtal med kommunen att själva ta över laddaren och att även utöka med fler.

Magnus Gustavsson och Mats Svensson Delsbo Byaråd samt Bengt Friberg kommundirektör Hudiksvalls kommun gläds över samarbetet med den nya snabbladdaren.
Foto Delsbo Byaråd

FAKTARUTA

Antal elbilar i Sverige	Q1 2017	21 149
	Q1 2022	195 945
Ökning		920 %
Antal laddpunkter i Sverige	jan 2017	1 447
	jan 2022	12 038
Ökning		830 %

7 HÅLLBAR ENERGI FÖR ALLA

HÅLLBARHETSMÅL 8 – ANSTÄNDIGA ARBETSVILLKOR OCH EKONOMISK HÅLLBARHET

Mål 8 handlar om att alla människor ska ha ett arbete med anständiga arbetsvillkor. Det handlar också om att främja inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt. Alla människor som arbetar behöver få en inkomst som går att leva på, som eliminerar fattigdom och främjar ekonomisk tillväxt i alla länder.

Mål 8 har 12 delmål knutna till sig. De omfattar allt från att utvecklingsländernas BNP bör ligga på över sju procent per år, att tvångsarbete, modernt slaveri och människohandel ska avskaffas till att stärka politiken för en hållbar turism.
För Sverige och andra utvecklade länders del handlar delmål 8.4 om att förbättra den globala resurseffektiviteten i konsumtion och produktion och bryta sambandet mellan ekonomisk tillväxt och miljöförstöring, en utmaning.
Delmål 8.6: Till 2020 väsentligt minska den andel ungdomar som varken arbetar eller studerar.
Delmål 8.7: Vidta omedelbara och effektiva åtgärder för att avskaffa tvångsarbete, modernt slaveri och människohandel och säkra att de värsta formerna av barnarbete, inklusive rekrytering och användning av barnsoldater, förbjuds och upphör. Avskaffa alla former av barnarbete senast 2025.
Delmål 8.8: Skydda arbetstagarnas rättigheter och främja en trygg och säker arbetsmiljö för alla arbetstagare, inklusive arbetskraftsinvandrare, i synnerhet kvinnliga migranter, och människor i otrygga anställningar.

Åtgärder Nationellt

Sveriges utmaningar från 2017 och framåt *(Rapport från Regeringskansliet, 2021)*
Inom arbetsmarknadspolitiken finns det en pågående utmaning att fortlöpande öka sysselsättningen, förkorta arbetslöshetstiderna, förhindra och bryta långtidsarbetslösheten oavsett kön, ålder och bakgrund.
Att arbetsmarknaden är könssegregerad och att kvinnor och män arbetar i olika yrken med olika löneläge är en utmaning för ekonomisk jämställdhet. Kvinnodominerade yrken har ofta lägre genomsnittslön än mansdominerade yrken.
Kollektivavtalets ställning måste stärkas nationellt och internationellt. Sverige måste fortsätta att verka för att nyanlända och utrikes födda kvinnor och män ska ha samma möjligheter till etablering i arbets- och samhällslivet.
Sverige måste fortsätta att verka för att personer med en funktionsnedsättning ska ha samma möjligheter att etablera sig och stanna kvar på arbetsmarknaden.
Ungdomsarbetslösheten har ökat kraftigt, sysselsättningen har minskat och **unga som varken arbetar eller studerar har ökat**. Coronapandemin har ännu inte gett utslag i statistiken men erfarenheter från tidigare ekonomiska kriser visar att ungdomar drabbas särskilt hårt på arbetsmarknaden vid konjunkturnedgångar. Detta hänger samman med att de har kortare eller ingen arbetslivserfarenhet.

Åtgärder Regionalt, Kommunalt

Kommuner, landsting och regioner stödjer utvecklingen av arbetstillfällen för alla grupper, även de som står långt från arbetsmarknaden. Detta kan ske exempelvis i samverkan med Arbetsförmedlingen, näringslivet och den sociala ekonomin. Kommunerna ansvarar också för kommunal vuxenutbildning som bidrar till att människor kan hitta arbete.
Kommuner är också markägare, markförsäljare, planerare, tillståndsgivare och kontrollmyndighet inom många områden som berör flertalet företag.

Kommentar
Kvarstående utmaningar som inte berörs i mål 8: Arbetsförhållanden och arbetsvillkor för migrantarbetare, gästarbetskraft och papperslösa personer som arbetar i svenska företag.
Hur hanteras arbetsvillkor i tillverkning av alla de importerade varor som konsumeras i Sverige – allt från spanska tomater till kinesiska solceller?

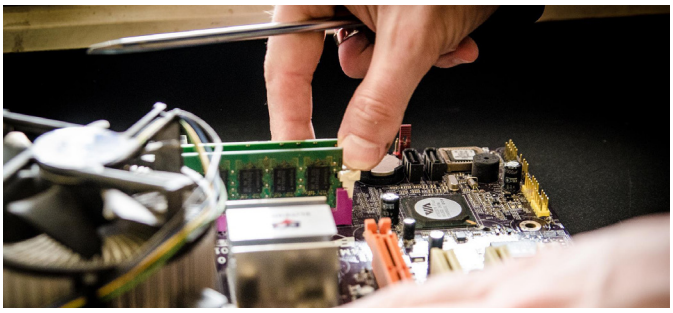

Elektronikindustrin har krävande arbetsmiljö. Hur kontrolleras arbetsvillkoren för alla de importerade varor som konsumeras i Sverige?
Foto Pixabay-428539

OFFENTLIG OCH IDEELL I SAMVERKAN.

Emilia Rapp, Fränsta i Ånge kommun

I Fränsta, Ånge kommun, gör kommunen och idrottsföreningen gemensam sak av sporthallens caféverksamhet.

När simhallen i Fränsta stängdes för en omfattande renovering under 2019 så öppnade sig möjligheten för att utveckla caféverksamheten. Det skulle nu bli möjligt för badgästerna att köpa fika i direkt anslutning till simhallen. En lokal som tidigare utnyttjades av hyresgästerna för idrottshallen skulle öppnas upp även mot simhallen. I dessa lokaler huserade till stor del ortens idrottsklubb Fränsta IK då de har flertalet aktiva innebandylag på alla nivåer och lokalen användes för försäljning av fika och servering till hungriga spelare.

Ett samarbete mellan kommunen och idrottsklubben upprättades då där klubben ansvarar för inköp och café. Kommunen står för personal under den tid då huset är öppet för allmänheten. Under den tid som idrottsföreningen använder idrottshallen sköter de fika och servering.

– *Detta blev ett mycket bra upplägg för oss. Våra lag fyller läktarna här på kvällar och helger och vi har fått mycket bättre förutsättningar för att servera fika till både supportrar och spelare nu*, säger Alexander Johansson, ordförande för Fränsta IK.

Från Ånge kommuns håll menar Malgorzata Hammarberg, chef för arbetsmarknadsenheten, att simhallens café och hela huset blivit en viktig arena för arbetsmarknadsinsatser.
– *Folkhälsa, mötesplats och idrott är det huset förknippas med i första hand men vi har sedan återöppnandet både personer som arbetstränar, praktiserar och är anställda, vilket också minskar ojämlikhet, minskar fattigdom och förbättrar hälsa och välbefinnande.*

Ljungandalens Bad & Sport, som huset heter sedan det öppnades efter renoveringen, huserar nu fler och fler saker och blir mer och mer en mötesplats för bygden. Under hösten öppnar också Fritidsbanken i huset.

Alexander Johansson och Katarina Larsson på Ljungandalen Bad och Sport.
Foto Alexander Johansson

8 ANSTÄNDIGA ARBETSVILLKOR OCH EKONOMISK TILLVÄXT

HÅLLBARHETSMÅL 9 – HÅLLBAR INDUSTRI, INNOVATIONER OCH INFRASTRUKTUR

Mål 9 handlar om att bygga motståndskraftig infrastruktur, främja hållbar och inkluderande industrialisering samt uppmuntra innovationer.
Fungerande infrastruktur är grundläggande för att samhället ska fungera. Genom investeringar i transportsystem, hållbar energi samt ökad tillgång till utbildning kan samhällen skapa positiv utveckling när det gäller hälsa, ekonomisk tillväxt och välfärd. Samtidigt behöver den industriella utvecklingen ta hänsyn till miljön både lokalt och globalt och med ett långsiktigt tidsperspektiv, generationsmålet.

Åtta delmål är knutna till mål 9 varav flera är kopplade till det akuta behovet av samhällets omställning till fossilfria och hållbara energisystem och kretsloppsekonomi. Vårt samarbete med utvecklingsländer måste samtidigt tillgodose deras behov av utbyggd infrastruktur och hållbar industrialisering.
DELMÅL 9.1 Bygga ut tillförlitlig, hållbar och motståndskraftig infrastruktur av hög kvalitet, inklusive regional och gränsöverskridande infrastruktur, för att stödja ekonomisk utveckling och människors välbefinnande, med fokus på ekonomiskt överkomlig och rättvis tillgång för alla.
DELMÅL 9.2 Verka för en inkluderande och hållbar industrialisering. Till 2030 avsevärt öka industrins andel av sysselsättning och BNP, i enlighet med nationella förhållanden, och fördubbla denna andel i de minst utvecklade länderna.
DELMÅL 9.3 Öka tillgången för småskaliga industriföretag och andra företag, i synnerhet i utvecklingsländerna, till finansiella tjänster, inklusive överkomliga krediter, samt deras integrering i värdekedjor och marknader.
DELMÅL 9.4 Till 2030 rusta upp infrastrukturen och anpassa industrin för att göra dem hållbara, med effektivare resursanvändning och fler rena och miljövänliga tekniker och industriprocesser.

Åtgärder Nationellt

Regeringen har uppdragit åt ett flertal statliga myndigheter att genomföra insatser som skapar förutsättningar för näringslivet att bli mer innovativt. Sverige och Indien lanserade i samband med klimattoppmötet Climate Action Summit i New York 2019 en global ledarskapsgrupp för industriomställning som ska driva på klimatomställningen inom den tunga industrin. Gruppen samlar idag ett 30-tal länder och företag som tillsammans driver på för en industriomställning som ska bidra till fossilfrihet och netto-noll-utsläpp av växthusgaser senast 2050.

Framåt **bedöms utmaningarna vara kopplade till omställningsbehovet i Sverige och globalt från en linjär och fossilbaserad till en cirkulär och biobaserad ekonomi**. Ytterligare utmaningar är att skapa en resurseffektiv industri samt motverka klimatförändringar och skapa en transportinfrastruktur i linje med ambitionen om en fossilfri transportsektor.

Sveriges utmaningar från 2017 och framåt *(Rapport från Regeringskansliet, 2021)*
Sverige arbetar med att ställa om både industrin och transportsektorn för att bli världens första fossilfria välfärdsland. Vad transportsektorn beträffar ligger ett stort fokus för närvarande på att skapa möjligheter för elektrifierade fordon, både lätta och tunga vägfordon, men även incitament för att ställa om sjöfart och luftfart.

Inom näringspolitiken ligger fokus på att bland annat stärka och skynda på näringslivets klimatomställning och att bidra till att det svenska näringslivet utvecklar världsledande digitala tekniker och lösningar samt att förbättra förutsättningarna för att tillgodose näringslivets behov av den förändrade kompetens som behövs när näringslivet ställer om.

I ett globalt, nationellt och lokalt perspektiv är innovation centralt för att mobilisera ökade resurser för att genomföra Agenda 2030. Det gäller såväl det svenska utvecklingssamarbetet med utvecklingsländer som att främja innovativa lösningar på logistik, energi och resurskretslopp för att bidra till omställning för klimat och hållbarhet.

Åtgärder Regionalt, Kommunalt

- Kommuner, landsting och regioner är stora investerare i infrastruktur. System för vatten och avlopp och kollektivtrafik är några exempel.
- Genom upphandling kan utvecklingen styras mot innovation och exempelvis renare och smartare teknik. Genom rätt agerande kan utvecklingen styras mot en hållbar riktning.
- Kommunernas ansvar för viss tillsyn av olika verksamheter kan också bidra till en hållbar utveckling av såväl näringsliv som offentligt finansierade verksamheter.
- Möjligheten till samverkan med universiteten i olika sammanhang innebär också att ny kunskap kan bidra till innovationer.

Hållbar infrastruktur i stadsmiljö.
Foto istockphoto-1202476310

9 HÅLLBAR INDUSTRI, INNOVATIONER OCH INFRASTRUKTUR

KLIMATNYTTA MED BIOKOL.

Eivor Johansson, länsbygderådet Fyrbodal

Länsbygderådet Hela Sverige ska leva Fyrbodal har med ideella insatser och pengar från riksorganisationen jobbat i ett projekt för att sprida kunskapen om klimatnyttan med biokol.

Under två års tid har några av våra styrelseledamöter arbetat med att informera om hur man kan göra biokol. Vår tanke med projektet är att på ett konkret sätt visa för enskilda fastighetsägare hur hen kan bidra till klimatomställningen samt att väcka nyfikenhet och intresse för klimatfrågorna. Vi jobbar lite utifrån devisen ”Många bäckar små kan bli en stor Å”.

Biokol är förkolnad biomassa som har tillverkats på ett sådant sätt att den finns kvar under lång tid. Detta gör att det kan användas som s.k. kolsänka och därmed bidra till att hejda den pågående klimatförändringen. Förkolnad betyder upphettad under begränsad tillgång till syre. Biomassa kan förenklat översättas med växtmaterial.

Själva processen för att göra biokol kallas pyrolys eller torrdestillation. I processen hamnar ca 50 % av grundämnet kol, i biokolet och resterande 50 % hamnar i en gas. Beroende på pyrolysanläggningens utformning så används denna gas vanligtvis för att göra värme, el eller bioolja.

Biokolets struktur är stabil vilket betyder att det tar lång tid för mikroorganismer att bryta ned. Beroende på produktionssätt och förhållanden i jorden så pratar vi om 100-tals till 1000-tals år. Under denna tid utgör biokolet en kolsänka då grundämnet kol binds i marken. Detta kol hade annars oxiderats till koldioxid och därmed bidragit till den pågående klimatförändringen. Studier visar också att biokol kan ha stor effekt på jordens mullhalt, mikroliv och att det kan minska det växande problemet med markpackning. Utöver att förbättra jord kan biokolet, tack vare sina egenskaper, också bland annat nyttjas som filtermaterial, byggmaterial i betong och asfalt samt inblandning i djurfoder för förbättrad hälsa.

Diskussioner pågår för att se om det går att på något sätt utöka projektet till att exempelvis omfatta fördjupad information i klimatfrågor. Ett led i detta är det påbörjade samarbetet med Studieförbundet Vuxenskolan. Tillsammans med Studieförbundet Vuxenskolan har vi arbetat med att ta fram en demo-film för visning på sociala media. Det samarbetet vill vi utöka till att även omfatta föreläsningar, konferenser mm. Projektet har finansierats med bidrag från Riksorganisationen Hela Sverige ska leva samt eget ideellt arbete.

Den som är intresserad och vill läsa mer om biokol kan ladda ned ”Biokolhanboken” https://biokol.org/handbok/

Kontakt: Eivor Johansson, fyrbodal@helasverige.se

Biokol är förkolnad biomassa
Foto Pixabay-2915539

9 HÅLLBAR INDUSTRI, INNOVATIONER OCH INFRASTRUKTUR

HÅLLBARHETSMÅL 10 – MINSKAD OJÄMLIKHET

Mål 10 handlar om att minska ojämlikheter inom samhällen och mellan länder. Grunden för ett hållbart samhälle är en rättvis fördelning av resurser och ekonomiskt, socialt och politiskt inflytande. Ett jämlikt samhälle bygger på principen om allas lika rättigheter och möjligheter oberoende av, till exempel kön, etnicitet, religion, funktionsvariation och ålder. Jämlikhet minskar risken för konflikter och främjar alla människors möjlighet att delta i och påverka samhällsutvecklingen.

Klyftorna mellan såväl länder som individer och grupper inom olika länder har ökat. Sverige är inget undantag. På vissa ställen – också i Sverige - ser vi även att ojämlikheter relaterade till kön, ålder, etnicitet, ekonomiska förutsättningar och social status ökar. Ojämlikhet skapar grogrund för konflikter, sjukdomar och miljöförstöring. För att samhällen ska kunna utvecklas rättvist och hållbart krävs en jämnare fördelning av makt och resurser.

Tio delmål är knutna till mål 10 och många av dem har starkt fokus på att utjämna skillnaderna mellan utvecklade och utvecklingsländer. Här kan Sverige bidra såväl på nationell nivå genom utvecklingspolitiken som lokalt genom olika former av internationella partnerskap.

Åtgärder Nationellt

Sverige är ett av de mest jämlika länderna i världen, men är samtidigt det OECD-land där den ekonomiska ojämlikheten ökar allra mest. Ökande inkomstskillnader, bostads- och arbetsmarknadssegregation är utmaningar. Att exempelvis hälsan är ojämlikt fördelad över befolkningen hänger till stor del samman med människors socioekonomiska förhållanden och sociala position.

Vid trettio års ålder är återstående livslängd nästan sex år kortare bland både kvinnor och män med kort utbildning jämfört med kvinnor och män med lång utbildning. Det finns även ojämlikheter mellan grupper gällande faktorer som utbildning, boende och tillgång till arbete.
Barn inom olika socioekonomiska grupper har betydande ojämlikheter.
Nordens minoritetsfolkgrupp – samerna - kämpar fortfarande för jämlika förhållanden vad gäller möjligheter att bedriva sin traditionella näring, renskötsel.

Sveriges utmaningar från 2017 och framåt *(Rapport från Regeringskansliet, 2021)*
De senaste årens ökade inkomstspridning i Sverige kan huvudsakligen hänföras till toppinkomsternas utveckling med ökade kapitalvinster och utdelningar i fåmansbolag. Ojämlikheterna mellan olika grupper är betydande. Enligt SCB:s rapport Lämna ingen utanför från 2020, är särskilt unga, vissa arbetskraftsinvandrare, asylsökande, personer som vistas i Sverige utan tillstånd och personer med funktionsnedsättning, särskilt utsatta på arbetsmarknaden.

Åtgärder för framtiden är att fortsatt fokusera åtgärder på att öka förutsättningarna för jämlika levnadsvillkor och minska klyftorna och öka sammanhållningen i samhället.

Effekterna av covid-19-pandemin skall motverkas, bland annat genom insatser för att minska arbetslöshet och stärka möjligheterna för särskilt ungdomar och utrikes födda att träda in och etablera sig på arbetsmarknaden samt insatser för att minska segregationen.

Underlätta en ordnad, säker, reglerad och ansvarsfull migration och rörlighet av personer, inklusive genom planerad och väl fungerande migrationspolitik.

Fortsätta bidra till en minskning av transaktionskostnader för migranters remitteringar globalt.

Åtgärder Regionalt, Kommunalt

Kommunerna har genom sitt ansvar för skola, omsorg och socialt stöd goda möjligheter att motverka ojämlikhet mellan olika individer och grupper av både barn och vuxna. Fullföljande av grundläggande utbildning är en av flera viktiga faktorer för minskad ojämlikhet.

Regionerna som ansvarar för hälsovård och kollektivtrafiken har möjligheter att motverka ojämlikheter vad gäller hälsa och transportmöjligheter.

Det kommunala utjämningssystemet är tänkt att ge likvärdiga förutsättningar för välfärd oavsett var i landet vi befinner oss. Trots detta finns det utmaningar i att erbjuda en likvärdig offentlig service i kommunerna, landstingen och regionerna på grund av varierande förutsättningar.

Bostads- och samhällsplanering samt kultur och fritidsaktiviteter är andra viktiga områden i arbetet för att motverka ojämlikhet.

Likvärdiga möjligheter till fritidsaktiviteter.
Foto Pixabay-775799

TORVALLA ARENA MULTIHALL.

Bodil Nilsson, Västra Torup i Hässleholms kommun

Byalaget Västra Torup i Hässleholms kommun invigde sin Torvalla Arena Multihall efter tre år och tusentals ideella timmar. Själva arbetet att skapa hallen handlar om samverkan. Multihallens möjligheter kommer fortsätta att skapa samverkan för lång tid framöver.

Den 20 november 2021 invigdes Torvalla Arena Multihall. Efter tre år av planering och ansökningar om finansiering och massor av ideellt arbete tog resan nästa två år med byggnationen. Det första spadtaget togs i oktober 2019 och den 20 november 2021 kunde Byalaget Västra Torup slå upp dörrarna till hallen. Hallen som ska vara en mötesplats för alla.

På Torvalla Arena finns idag, en Multihall, en utomhusbana för agility samt ett klubbhus och en tennisbana. Det är en toppmodern och uppvärmd hall med en stor festvåning som används till läktare med utsikt över hallen. Festvåningen kan använda till fest, konferenser, bio och mycket mer. I hallen finns även en cafeteria med kiosk och Byalaget har catering.

– *Detta är hållbar landsbygdsutveckling när det är som bäst. Vi gör det tillsammans hela vägen och nycklarna till framgången är samverkan*, säger Byalaget Västra Torups ordförande Connie Asterman.

Torvalla Arena är byggd med finansiering och stöd från Allmänna arvsfonden, europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling, Tyringe Sparbanks Utvecklingsstiftelse och Hässleholms kommun.

Läs mer om Byalaget Västra Torup och Torvalla Arena här www.vastratorup.se

Byalaget Västra Torups ordförande Connie Asterman klipper invigningsbandet.
Foto Nils-Arne Petersson

Ideella krafter i mängd och ibland behövs lite hjälp från proffsen också.
Foto Connie Asterman

10 MINSKAD OJÄMLIKHET

FOLKMUSIKKOLLO ONLINE.

Erika Lindholm, Bredsjö i Hällefors kommun

Coronapandemin tvingade musikerna Emelie Sjöström (slagverkare) och Erika Lindholm (saxofonist) att flytta sitt musikkollo till nätet. Det blev riktigt bra. Basen för deltagande breddades. Och den äkta kollo-känslan infann sig direkt.

Under våren 2020 arbetade Erika Lindholm med att få till ett Popkollo för tjejer och transpersoner men pga. pandemin tvingades Erika och hennes kollegor att utforska ett nytt koncept. Går det att få till den där "kollokänslan" när träffarna bara sker på nätet? Och hur kan vi skapa musik tillsammans i band online? Efter ett första år fyllt med musikkollon visste de att de hittat ett fungerande koncept.

Ett speciellt folkmusikkollo riktat till seniorer genomfördes online av Kultur Kooperativet i Bredsjö, Hällefors kommun, Örebro län. Kollot bidrog till att bekämpa ensamhet bland äldre människor som var i riskgrupper under pandemin och hade svårt att träffa andra människor.

"Det här är en av de bästa kurser jag varit på. KOLLO-SALIGT BRA!
Är så imponerad över upplägget, övningarna, er förmåga att framkalla leken, skapa en god och kärleksfull stämning, se alla, inkludera samtliga, få oss att våga, få oss att skratta, finnas när sorg och rädsla visar sig."
/ Kollodeltagare 2021

Musikkollo Online är helt enkelt ett musikkollo som sker helt online. Kanske har du varit på kollo eller läger någon gång? Åkt iväg för att träffa nya människor, spela musik, umgås och ha det gött? Det är precis detta som du upplever på Musikkollo Online. Vi gör allt för att du ska känna dej så trygg som möjligt och känna dej fri att skapa musik på kollot.

Kollot varar mellan 3 – 4 dagar med 6 – 4 timmars kollotid per dag inklusive pauser och lunch, beroende på målgrupp. Musikkollo Online har anpassats för tre olika målgrupper 1: Ungdomar, 2: Kvinnor och/eller transpersoner och 3: Seniorer 60+. På kollot delas alla kollodeltagare in i var sitt kolloband och får en viss tid varje dag att skapa en låt tillsammans i musikprogrammet Soundtrap med hjälp av instrument i hemmet, rösten eller ljud från naturen. Som om inte detta skulle vara nog så tar vi oss även tid till att lära känna varandra genom enklare "lärakännalekar". Kollot avslutas med en livestream för nära och kära där kollobanden spelar upp sin nyskapade musik.

"Jag upptäckte sidor hos mig själv som jag trodde jag förlorat! Jag upptäckte också sidor hos mig själv jag inte sett förut."
/ Kollodeltagare 2021

Kontakt: Erika Lindholm: 079-014 76 45
Emelie Sjöström: 070-748 19 93

E-post: musikkolloonline@gmail.com

Hemsida: www.musikkolloonline.se

Instagram: @musikkolloonline

Demos: www.youtube.com/channel/UC2dvugBwejmdnQs03jYfFbA

"När vi skildes idag efter livestreamingen så förstod jag plötsligt varför det heter Kollo. Umgås tätt under en tid och sen ta farväl och kanske aldrig ses igen. Samma känsla som när man åkte hem från kollo."
/ Kollodeltagare 2021

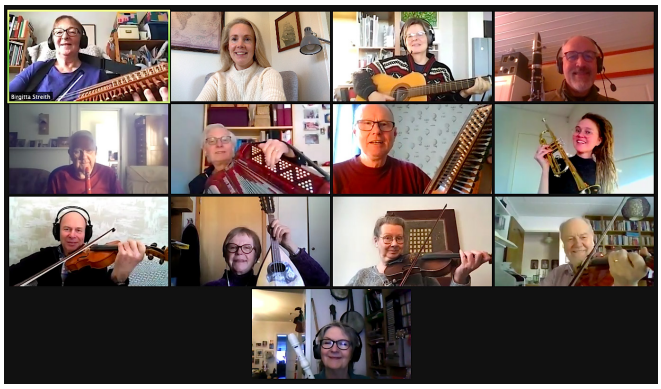

Gruppbild, Folkmusikkollo
Foto Erika Lindholm

10 MINSKAD OJÄMLIKHET

HÅLLBARHETSMÅL 11 – HÅLLBARA STÄDER OCH SAMHÄLLEN

Urbaniseringen är en stark trend både globalt och i Sverige. Med hållbar stadsutveckling menas en process i ständig förändring där vi tar hänsyn till social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet. En hållbar stadsutveckling tar också hänsyn till lokala och regionala förutsättningar.

Bland tio delmål finns överkomliga bostäder åt alla, integrerade strategier och planer för inkludering, hållbara transportsystem, skydd av natur- och kulturarv, krisberedskap, minska städernas negativa miljöpåverkan, säkra tillgång till grönområden, utveckling av den hållbara länken stad-land och stödja de minst utvecklade ländernas uppbyggnad av hållbara och motståndskraftiga byggnader gjorda av lokala material.

DELMÅL 11.3: Till 2030 verka för en inkluderande och hållbar urbanisering samt förbättra kapaciteten för deltagandebaserad, integrerad och hållbar planering och förvaltning av bosättningar i alla länder.
DELMÅL 11.B: Till 2020 väsentligen öka det antal städer och samhällen som antar och genomför integrerade strategier och planer för inkludering, resurseffektivitet, begränsning av och anpassning till klimatförändringarna och motståndskraft mot katastrofer.

Åtgärder Nationellt

Sveriges utmaningar för framtiden *(Rapport från Regeringskansliet, 2021)*
85 procent av Sveriges befolkning bor i tätorter. Städernas förmåga att stå emot, anpassa eller återhämta sig efter miljömässiga och sociala påfrestningar är en aktuell fråga. En utmaning är städernas klimat- och miljöpåverkan.
Bostadsbrist är ett stort och växande problem i allt fler städer och tätorter. Detta leder till trångboddhet. Den är inte jämnt fördelad över hela befolkningen utan är främst påtaglig i gruppen utrikes födda med utomeuropeisk bakgrund.
Den socioekonomiska segregationen har ökat i Sverige sedan 1990-talet och är mest märkbar i storstäderna och förorterna.
En hållbar utveckling och förvaltning av befintliga strukturer som vägar, bostäder och städer är en viktig utmaning i samhällsbyggandet framöver.

Strategin för levande städer har ett långsiktigt perspektiv och 2 etappmål till 2025:

- att öka andelen gång-, cykel- och kollektivtrafik
- integrering av stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer

Det är också viktigt att säkerställa en sammanhållen målstyrning med utgångspunkt i Agenda 2030. Det saknas dock idag en gemensam riktning och kraftsamling. Inför nya satsningar behöver åtgärder samordnas. Samverkan mellan sektorer är nödvändig och behöver stärkas.

Forskning och innovation i samverkan med aktörer på såväl lokal som regional nivå, men också nationellt och internationellt är en viktig aspekt.

Styrning, genom styrmedel, regelverk och lagstiftning behöver utvecklas för att stödja en hållbar stadsutveckling.

Mot bakgrund av urbaniseringstrenden globalt och vikten av att arbeta med hållbar stadsutveckling i ett helhetsperspektiv, inte minst fattigdomsbekämpning och klimatomställning, bör Sverige ta en ledande roll i den globala dialogen och ge stöd till utvecklingsländer att planera och bygga hållbara och grönare städer som inkluderar de fattiga.

Åtgärder Regionalt, Kommunalt

- Kommunernas ansvar: samhällsplaneringen; mark- och vattenanvändning; bostadsförsörjning; delar av transport-infrastrukturen och den tekniska försörjningen.
- Regionerna: regionala utvecklingsansvaret; planerar för kollektivtrafiken samt delar av transportinfrastrukturen, regionala utvecklingsstrategier - RUS.
- I den lokala och regionala planeringen kopplas ekonomiska, sociala och miljömässiga aspekter samman till en långsiktigt hållbar helhet och avvägningar görs gentemot nationella mål och strategier.
- Kommunerna har också ett ansvar för att i samverkan med region och länsstyrelse ta fram riktlinjer för bostadsförsörjningen och mål för bostadsbyggande enligt lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar.

Kommentar
Saknas i mål 11:
Kommunernas ansvar: Krisplaner och strategier för energi, vatten och matförsörjning – aktuellt i samband med klimat-katastrofer, terrorangrepp, avspärrning…

EXEMPEL

Från hållbarhetsaktiviteter i svenska städer:

- Inglasat P-hus för cyklar gör succé hos pendlare – Katrineholm
- Bostadsbolaget som blev fossilfritt – Trollhättan
- Omställning till fossilfri busstrafik – Kalmar
- Kemikalieplan för ett giftfritt – Mönsterås
- Västervik satsar på avlopp i kretslopp
- Fluglarver i matavfall blir djurfoder och kompost till odling

Källa: www.sverigesmiljomal.se/atgardsomraden/hallbar-stadsutveckling

Grön stadsmiljö, Mariestad, Västra Götaland
Foto Gunilla Almered Olsson

11 HÅLLBARA STÄDER OCH SAMHÄLLEN

VISSELTOFTA-PODDEN.

Bodil Nilsson, Visseltofta i Osby kommun

Podcast är en etablerad och effektiv kommunikationskanal att nå ut. Hela Sverige ska leva Skåne erbjuder därför lokala grupper, byaföreningar och byalag möjlighet att lära sig att göra en egen podd om livet i bygden genom en lokal utbildning ledd av erfarna journalister. Hela Sverige ska leva Skånes ordförande Connie Asterman har initierat insatsen.

Samar Perez Lennart som är ordförande i Byalaget Wisseltofta Vänner berättar om deras podd:
– En dag blev vi i Byalaget tillfrågade om vi ville vara med och lära oss hur man gör en podd. Den första frågan som kom upp hos mig var: - Kommer en podd att ersätta vår lokaltidning Wisseltoftabladet? Nej, vi pratar inte om att ersätta utan att stärka kontakt och närhet till våra medlemmar och bygdebor. På Byalagets årsmöte i början av året presenterade vi detta för våra medlemmar och vi undrade om detta inte var något vi kunde göra tillsammans i bygden. Ett gäng från olika föreningar anmälde sig. På hösten började vi lära oss hur man gör en podd, allt som är värt att veta och hur man skapar relevant innehåll, hur man publicerar och når ut med sitt budskap till rätt lyssnare. Våra kursledare gav oss en mix av inspiration och konkreta och ovärderliga tips. Som hur vi kan skapa en proffsig känsla med redigeringsprogram och varför juridiken bakom är viktig t.ex. vilka låtar och ljudeffekter man kan använda.

Byalaget Wisseltofta Vänner startade sin poddkurs hösten 2020 och den genomfördes efter startmötet digitalt. I Wisseltofta-Bladet nr. 1 2021 skriver poddutbildarna journalisterna Roger Bengtsson och Håkan Svensson under rubriken Poddkurs trots pandemin bland annat följande:
– Det var ett förväntansfullt och glatt gäng som mötte upp när vi hade uppstartsträff i de gamla banklokalerna i mitten av oktober. Sex nyfikna Visseltoftabor tog plats och vi såg verkligen fram emot en kursstart i skogarna utanför Osby. Det blev en glad kväll med många frågor till oss som kursledare och vi kände båda att Visseltoftapodden hade alla möjligheter att både förverkligas och bli väldigt bra...
Visseltoftapoddens första avsnitt i världshistorien blev färdigställt. Innehållsrikt, glatt, spännande, nyfiket. Om en bygd bortom storstädernas larm, tempo och flackande sökarljus. Om människor. Om tillvaron. Precis som vår vision med det här projektet med lokala poddar, gjorda och drivna av invånarna själva.

Mer om Byalaget Wisseltofta Vänner, Wisseltoftabladet och de senaste avsnitten av Visseltofta podden finns här:
www.visseltofta.nu

Foto Miguel Perez

BYALAGET WISSELTOFTA VÄNNER

11 HÅLLBARA STÄDER OCH SAMHÄLLEN

BYSJÖSTRAND, EKOBYN I DALARNA.

Lisa Fröbel, Bysjöstrand i Ludvika kommun

Bysjöstrand i Dalarna, en ekoby under framväxt utifrån en helhetssyn kring natur, människa och social gemenskap.

Bysjöstrand är beläget strax söder om Grangärde och sundet som förbinder Bysjön och Björken. Vi befinner oss i södra Dalarna, 20 minuter med bil från centrala Ludvika. Här vid stranden bygger vi en ekoby tillsammans. För att forma en bättre värld, ett bättre sätt att leva, en plats i samklang med sitt sammanhang, som möter framtidens utmaningar. Livskvalitet och omställning för alla. Området omfattar totalt 3 hektar detaljplanelagd fastighetsmark. Fullt utbyggt siktar vi på att ha någonstans omkring 40–80 bostäder i byn, med en levande knutpunkt i bymittens kulturhus och kretsloppskvarter. Allt kommer växa fram över tid, med start för utbyggnaden av områdets vägar sommaren 2022.

Vi är en grupp nybyggare som utformar ekobyn tillsammans, en del med rötter på bygden, andra inflyttande från andra ställen. I Grangärdebygden finns fantastiska förutsättningar för en härlig livsmiljö utifrån en helhetssyn kring natur, människa och social gemenskap. I likhet med många andra ekobyar drivs vi i Bysjöstrand av en vilja av att vara delaktiga i vår närmiljö och knyta ihop kretslopp på lokal och nära nivå. En drivkraft är möjligheten att både kunna urskilja och påverka förutsättningarna för vår försörjning – och dess konsekvenser.

Initiativet till Bysjöstrands ekoby togs av Grangärdebygdens Intresseförening (GBI), en ideell bygdeförening för boende i Grangärde med omnejd. GBI satte ihop en arbetsgrupp tillsammans med engagerade privatpersoner, representanter från lokalt näringsliv och Ludvika kommun. Ur samarbetet växte mer konkreta planer och så bildades Bysjöstrand Ekoby ekonomisk förening som nu ansvarar för att driva utbyggnaden av området i form av en ekoby.

Bysjöstrand handlar om gemenskap, social variation, lokal energiproduktion, energihushållning, matproduktion, delaktighet i byggandet och cirkulära kretslopp med begränsade resurser. Vi agerar inom ramen för Agenda 2030, med tydlig måluppfyllelse inom ramen för mål 11: hållbara städer och samhällen. Men vi arbetar också i våra holistiska processer med flera andra mål som t.ex. mål 12: hållbar konsumtion och produktion, mål 7: hållbar energi för alla samt mål 15: ekosystem och biologisk mångfald.

Vi kommer under 2022 att genomföra en förstudie ang. bredare regional kunskapsspridning och regional utveckling och smart specialisering inom hälsofrämjande bo och byggande. Förstudien genomförs tillsammans med Region Dalarna och knyter ann direkt till vår reviderade (RUS), Dalastrategin 2030.

Mer info: www.bysjsostrand.se

EKOBYN I SÖDRA DALARNA
BYSJÖSTRAND

11 HÅLLBARA STÄDER OCH SAMHÄLLEN

HÅLLBARHETSMÅL 12 – HÅLLBAR KONSUMTION OCH PRODUKTION

Mål 12 - säkerställa strukturer som bidrar till mer hållbar konsumtion och produktion. Under de kommande årtiondena förväntas medelklassen växa kraftigt globalt. Det är positivt för individen som kommer att få bättre levnadsstandard, men det kommer också att innebära ökad konsumtion av resurser och produktion av varor och tjänster. Användandet av våra naturresurser är redan ohållbart och har negativ effekt på vårt klimat, miljö och människors hälsa.

Elva delmål är kopplade till mål 12. Vårt avfall ska både minska och återvinnas i högre utsträckning, matsvinnet ska halveras till 2030, kemikaliernas negativa påverkan ska minska och. Ineffektiva subventioner av fossila bränslen ska ses över, hållbar offentlig upphandling genomföras och fler delmål...

Åtgärder Nationellt

Mål 12 har av OECD identifierats som ett av de globala mål som Sverige har störst utmaningar att nå. Våra utsläpp av växthusgaser som beror på konsumtion är höga. Vi behöver också arbeta med att fasa ut farliga kemikalier. En samhällsnyttig, cirkulär och biobaserad ekonomi är ett av regeringens fokusområden i handlingsplanen för Agenda 2030. 2018 tillsattes en delegation för cirkulär ekonomi. Nya regler för producentansvaret vad gäller förpackningsinsamling och krav på att kommunerna ska erbjuda matavfallsinsamling har beslutats som ska göra det lättare för fler att återvinna mer.

Sveriges utmaningar från 2017 och framåt *(Rapport från Regeringskansliet, 2021)*
Sverige måste:

- Minska utsläppen associerade med svensk import och förknippade med svensk konsumtion.
- Se till att strategier och handlingsplaner är relevanta för målet, tillämpas och leder till resultat.
- Minska den höga materialkonsumtionen och öka resurseffektiviteten
- Fortsätta driva på utvecklingen mot hållbar konsumtion och produktion inom näringslivet.
- Aktivt arbeta för att fasa ut miljöskadliga subventioner

Indikatorer på hållbar konsumtion.

- Ekologiskt fotavtryck: Ekologiskt fotavtryck är en metod för att åskådliggöra hur konsumtion utnyttjar ekosystem. Global Footprint Network – se www.footprintnetwork.org
- Biokapacitet: produktiviteten hos ekologiska tillgångar: odlingsmark, betesmark, skog, fiskevatten, bebyggd mark. Dessa ytor kan även absorbera avfall, särskilt koldioxidutsläpp. Fördjupning – se källor nedan.
- Materialflödesräkenskaper: jämföra utvecklingen av BNP med mängden material som konsumeras och att följa förhållandet mellan resursanvändning och ekonomisk tillväxten i ett land, och se om det sker någon frikoppling.

Källa: www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/generationsmalet/ekologiskt-fotavtryck/
www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Agenda-2030-och-globala-hallbarhetsmalen

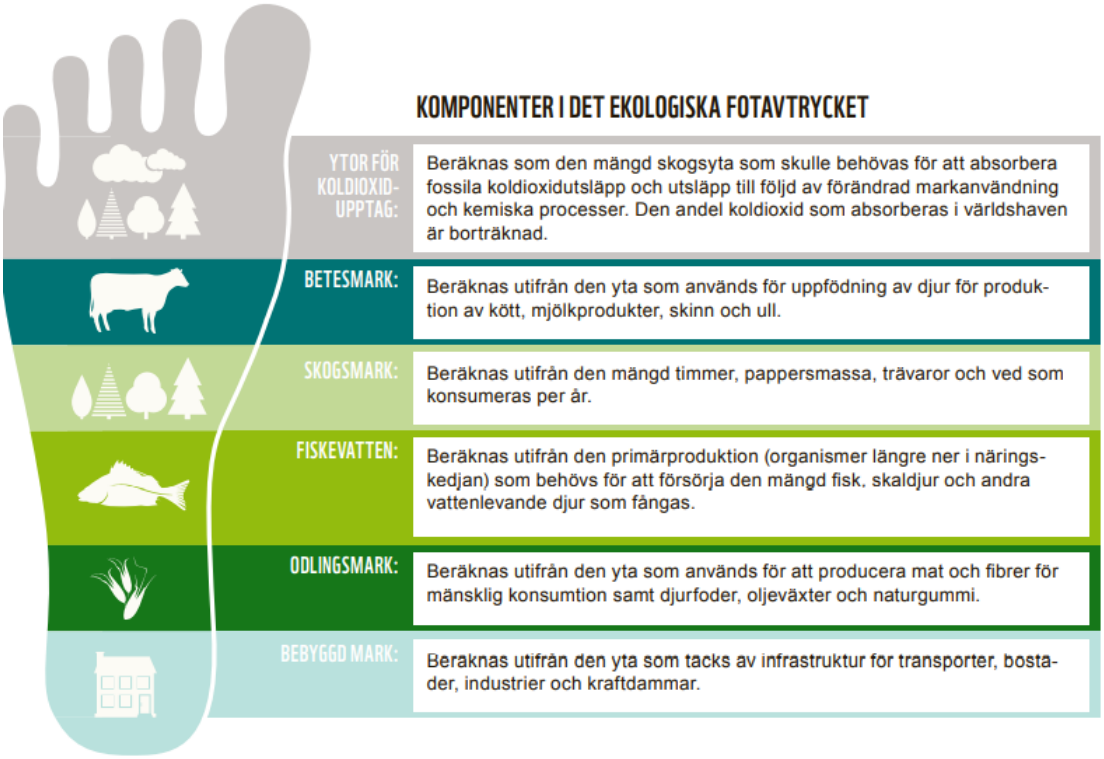

FÖRÄNDRINGAR I DET EKOLOGISKA FOTAVTRYCKET PER CAPITA I HÖG-, MEDEL- & LÅGINKOMSTLÄNDER ÅREN 1961-2007

Det ekologiska fotavtrycket har vuxit i hög- och medelinkomstländerna, men minskat i låginkomstländerna. I höginkomstländerna ligger konsumtionen per capita långt över gränsen för världens biologiska kapacitet (streckad linje). Förlusten av biologisk mångfald i låg- och medelinkomstländer är kopplad till råvaruexport till de rika länderna.
(Global Footprint Network, 2010)

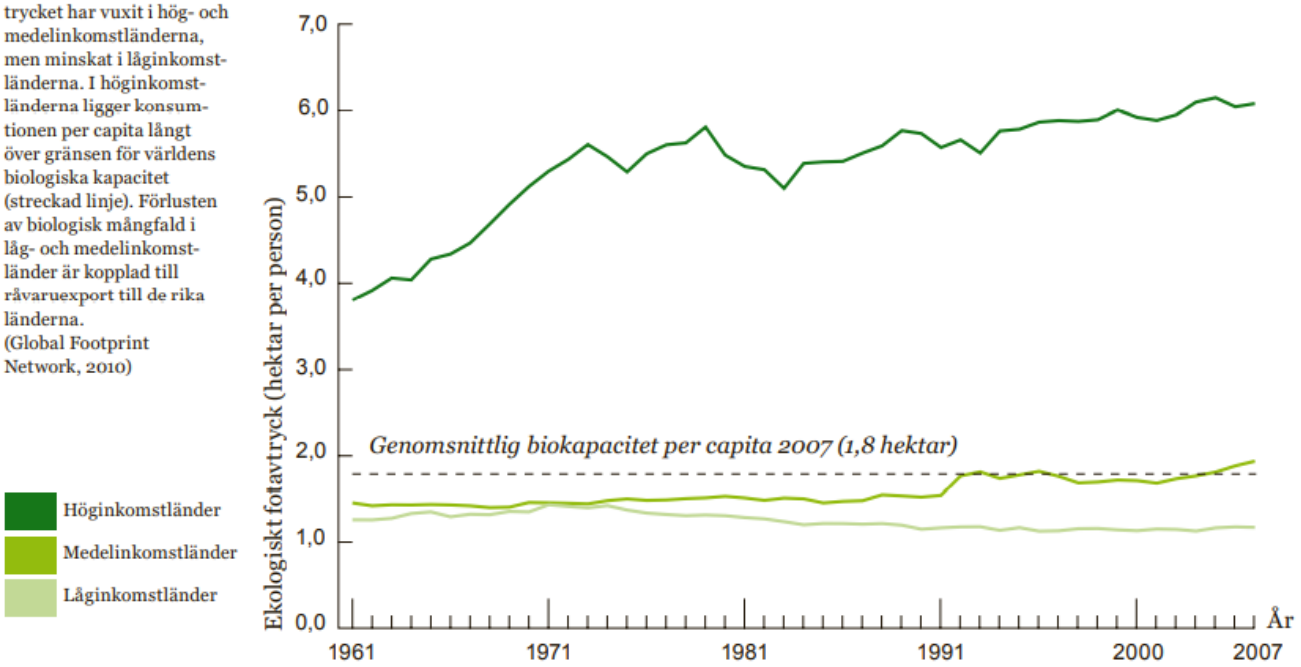

Källa: www.sverigesmiljomal.se

Åtgärder Regionalt, Kommunalt

- Mål 12 har av OECD identifierats som ett av de globala mål som Sverige har störst utmaningar att nå. Våra utsläpp av växthusgaser som beror på konsumtion är höga.
- Kommunerna, landstingen och regionerna är stora konsumenter och upphandlar varje år varor och tjänster för miljardbelopp. Genom att använda olika upphandlingsinstrument kan regioner och kommuner skapa innovations-driven utveckling i hållbar riktning.
- Kommunerna ansvarar också för stora delar av avfallshanteringen. I Sverige återvinner vi stora delar av avfallet. Att ta tillvara resurser i avfallet genom återvinning och att avgifta kretsloppet genom att samla in farligt avfall är avgörande för att nå de nationella miljökvalitetsmålen och ligger i linje med flera av målen i Agenda 2030, bland annat mål 12.

EXEMPEL

Vad kan jag själv göra för minskad konsumtion?

- Hyra, låna …Cirkulent ersätter Konsument
- Second hand inköp
- Återvinning ex. nytt byggmaterial, gamla byggnadsdetaljer…
- Samodling/Andelsodling
- Matavfall minskas och i kretslopp till ny matproduktion
- Avloppssystemen kretsloppsbaserade – inte raka rör ut …

Källa: Olsson 2021. Föreläsningar i humanekologi

12 HÅLLBAR KONSUMTION OCH PRODUKTION

ÄTBART.

Lotta Sellmann Jansson, Skövde

Matsvinn är slöseri med naturresurser och en belastning på miljön. Med ökade livsmedelspriser ser vi att allt fler konsumenter får mindre över i plånboken. Samtidigt slängs mat i samtliga delar av livsmedelskedjan. Föreningen Ätbart riktar in sig på samtliga problemen.

Matsvinn belyser på ett effektivt sätt de tre pelarna i begreppet hållbarhet: det är ett slöseri med naturresurser och varken ekonomiskt eller etiskt försvarbart. Varje svensk slänger i genomsnitt nästan 40 kg ätbar mat per år. Det är mat som skulle räcka till både lunch och middag i över en månad! Uppemot 8 % av världens totala växthusgasutsläpp orsakas av mat som vi inte äter. Det är mer än de globala utsläppen från flygsektorn. De mål i Agenda 2030 som föreningen främst arbetar mot är mål 12 Hållbar konsumtion och produktion, mer specifikt 12.3 att minska matsvinnet i butiks- och konsumentledet med 50 % till år 2030. Vi arbetar med och mot matsvinn, både kortsiktigt och långsiktigt, genom föreningens två verksamhetsområden; Mathjälpen och Utbildningarna.

Mathjälpen är en icke-vinstdrivande verksamhet som idag finns i sex kommuner runt om i Skaraborg. Inom Mathjälpen arbetar vi med att omfördela livsmedel som riskerar att bli matsvinn till människor i socioekonomisk utsatthet. Detta möjliggörs tack vare våra närmare 500 volontärer och de 40-talet livsmedelsaktörer vi i dagsläget arbetar med. Varje dag ser vi vilka enorma mängder livsmedel som riskerar att svinnas men vi har också den fantastiska möjligheten att ta tillvara på och rädda dessa livsmedel och se till att de gör nytta där de verkligen behövs.

Rent praktiskt fungerar Mathjälpen som en logistiklösning: vi hämtar livsmedel från livsmedelsaktörer, levererar detta till välgörenhetsorganisationer som i sin tur, under ledning och ihop med Ätbarts volontärer, packar om och delar ut matkassar till människor i behov. Det kostar för tillfället inget för livsmedelsaktörer att få sitt matsvinn upphämtat av Mathjälpen. I stället tas en självkostnad på 500 kronor för tre månader från mottagaren som täcker kostnaden för drivmedel och chaufförer. Detta gör att Mathjälpens verksamhet är självförsörjande samtidigt som ansvar och värdighet ges till mottagaren. Våra givare och de företag vi arbetar med är bland annat Coop, Ica, Lidl och Willys. De välgörenhetsorganisationer som erbjuder oss lokaler att verka i och personal att hjälpa till vid packning är olika kyrkor men också second hand-butiker.

Vår utbildningsverksamhet syftar till att öka kunskapen om relationen mellan mat och klimat, med fokus på matsvinn. Vi har inte bara hands-on erfarenheter utan även akademisk tyngd och kunskaper inom klimat, miljösystem och hållbar utveckling. Med detta som grund har vi utvecklat en unik kompetens inom området. Utbildningarna är utformade utifrån varje målgrupp och riktar sig till alla delar av samhället; skolelever, kommuner, näringslivet, föreningar och allmänheten. Med våra utbildningar erhåller deltagarna kunskap om hur mat och klimat hänger ihop, vad matsvinnet har för klimatmässiga, miljömässiga och ekonomiska konsekvenser, varför matsvinn uppstår och vad vi kan göra för att minska det. Vi erbjuder inte enbart enstaka utbildningstillfällen utan kan också vara en del av mer omfattande hållbarhets- och förändringsarbeten i såväl offentlig som privat sektor.

Kontakt: Utbildningsansvarig Lotta Sellmann Jansson lotta.jansson@atbart.org, https://atbart.org

Utbildningsansvarig Lotta Sellmann Jansson under en föreläsning i Skövde. Foto Filip Kauffeldta

Amar Rekic, ansvarig för Mathjälpen, under utdelning av matkassar i Falköping. Foto Filip Kauffeldt

12 HÅLLBAR KONSUMTION OCH PRODUKTION

HÅLLBARHETSMÅL 13 – BEKÄMPA KLIMATFÖRÄNDRINGARNA

Mål 13 handlar om att bekämpa klimatförändringarna. Effekterna av klimatförändringarna påverkar oss alla, men de som lever i fattigdom globalt drabbas hårdast. Förändrat klimat orsakar bland mycket annat torka, vattenbrist, översvämningar, naturkatastrofer och kollapsade ekosystem. De innebär hot mot människors hälsa, säkerhet och välfärd och livsnödvändigheter som matförsörjning.

Till mål 13 finns fem delmål knutna. De handlar bland annat om att stärka motståndskraften mot klimatförändringarna, förbättra medvetenheten om människans kapacitet att begränsa klimatförändringarna och dess konsekvenser samt fullfölja de internationella åtaganden som gjorts, till exempel Parisavtalet, och främja de minst utvecklade ländernas förmåga till effektiv klimatrelaterad utveckling.

Åtgärder Nationellt

Mål 13 tillhör ett av de globala mål där Sverige har stora utmaningar trots att Sveriges nationella utsläpp av växthusgaser har minskat med 26 procent jämfört med 1990.

Sveriges klimatmål är att nå nettonoll-utsläpp av växthusgaser till atmosfären år 2045, och därefter negativa utsläpp.
2017 antog Sverige ett klimatpolitiskt ramverk med klimatmål, klimatlag, och ett klimatpolitiskt råd. Ramverket antogs med bred majoritet i riksdagen. Syftet med ramverket är att skapa en tydlig och sammanhängande klimatpolitik för att säkerställa långsiktiga förutsättningar för näringsliv och samhälle att genomföra den omställning som krävs för att Sverige ska nå sina klimatmål.

Klimatlagen från 2018 lägger ett ansvar på nuvarande och framtida regeringar att föra en politik som utgår från klimatmålen och att regelbundet rapportera om utvecklingen.

För att lyckas med omställningen till nettonollutsläpp av växthusgaser senast 2045 behöver alla samhällssektorer på alla nivåer bidra och klimatpolitiken integreras i alla relevanta politikområden.

Sverige behöver stärka kunskaper, öka forskningen och hitta innovativa lösningar för att uppnå målen.

Utsläppen av växthusgaser i andra länder orsakad av svensk konsumtion har istället ökat sedan 1990. Konsumtionsbaserade utsläpp behöver minska. Svenskars konsumtion orsakar ungefär åtta ton växthusgasutsläpp per person och år. Om vi ska klara Parisavtalets 1,5-gradersmål, behöver vi på global nivå senast 2050 komma ner under ett ton per person. Sverige behöver öka sina ansträngningar och presentera en samlad strategi för att minska konsumtionens klimatpåverkan.

Utbyggnaden av koldioxidfri elproduktion och minskad deponering av avfall är två faktorer som bidragit till minskade utsläpp av växthusgaser i Sverige.

Omställningen av uppvärmningen av våra bostäder från fossila bränslen till förnybara har också bidragit till minskningarna. Ungefär 30 procent av utsläppen kommer från våra transporter och knappt 30 procent från industrin.

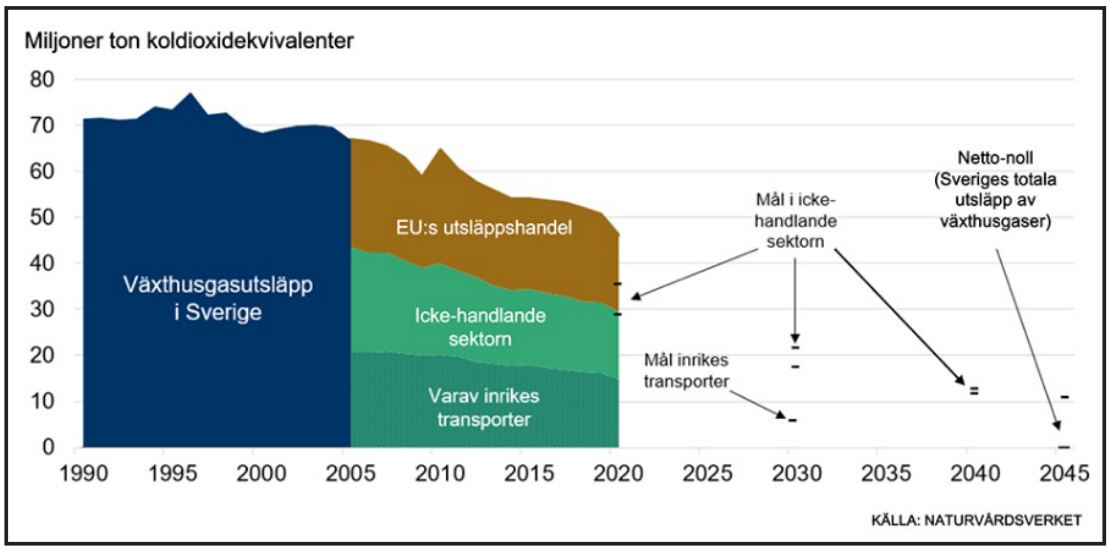

Källa: Naturvårdsverket 2022 – om klimatomställningen

Sveriges utmaningar för framtiden *(Rapport från Regeringskansliet, 2021)*

- Senast 2045 inga nettoutsläpp av växthusgaser.
- Fasa ut fossila bränslen och material.
- Fortsatt vidta åtgärder för klimatanpassning.
- Nå en bred politisk enighet kring hur konsumtionens klimatpåverkan ska minska.
- Fortsatt inkludera unga i klimatarbetet.
- Fortsatt verka internationellt, inklusive inom utvecklingssamarbetet, för att bistå länder att leva upp till sina klimatåtaganden.

Åtgärder Regionalt, Kommunalt

Kommunerna har ett ansvar vid planeringen att ta hänsyn till klimatrisker. Kommuner och regioner har stora möjligheter och utmaningar att minska sin klimatpåverkan och anpassa sig till ett förändrat klimat. Det gäller exempelvis infrastrukturplanering och satsningar på kollektivtrafik, cykel, parkeringspolicy och trafikplanering. Att minska energianvändningen i byggnader sparar både pengar och miljö. Stora möjligheter till klimatvinster finns också inom samhällsplanering och offentlig upphandling och i samspel med näringsliv och invånare. Sammanfattas i:

- Klimatanpassa fysisk planering – byggnader, alla anläggningar.
- Transporter – infrastruktur, kollektivtrafik.
- Byggmaterial.
- Konsumtion och återbruk.
- Matproduktion – produktionsmetoder, produktionsplats och transporter.
- Tillverkningsindustri: processer, materialanvändning och återbruk.

Nybyggt trähus 2007. Virket till huset är hugget på tomten och sågat i ramsåg i byn Lindefallet, Hälsingland
Foto Grafikstudion.com

13 BEKÄMPA KLIMATFÖRÄNDRINGARNA

BIOKOL FÖR VÄRME OCH JORDFÖRBÄTTRING.

Eivor Johansson, Brålanda i Vänersborgs kommun

Biokolspannan på Nuntorps gård är ett gårdslokalt fjärrvärmeverk samtidigt som den producerar biokol för jordförbättring till gården och andra med höga krav på goda odlingsegenskaper.

År 2018 köpte Richard och Anna Johansson Nuntorp Gård i Brålanda på Dalboslätten i Dalsland. Deras ambition är att göra före detta naturbruksgymnasiet till ett centrum för utveckling av gröna näringar. Det innebär att man bland annat har samlat hyresgäster som Nuntorps naturbruksgymnasium, Fyrklövern ekonomi & juridik, Gröna klustret Nuntorp, Nuntorp Mjölk AB och två maskinfirmor i de nyrenoverade lokalerna på gården. Man driver också Bistro & skafferi, med fokus på lokala producenter och råvaror.

Tanken är att kunskapscentret ska vara en länk mellan stad och land. Därutöver vill de visa hur de gröna näringarna på olika sätt kan bidra i klimatarbetet. Ett exempel på detta är deras satsning på en biokolpanna och ett gårdslokalt fjärrvärmeverk. Samtidigt som pannan producerar biokol värmer den gårdens byggnader.

Biokol är resultatet av att organiskt material, som till exempel träflis, hettas upp utan att det tillförs något syre. Processen kallas pyrolys eller torrdestillation. Den begränsade syretillgången gör att materialet bryts ner utan att förbrännas – det förkolnar. Konsekvensen är att det frigörs mindre koldioxid än vid förbränning och att biokolen tillför och binder kol i marken när man använder det för jordförbättring. Dessutom är den näringsbuffrande, strukturförbättrande och vattenhållande.

För att användas som markförbättring måste biokolet laddas med näring, fuktighet och mikroliv, till exempel blandas med gödsel och komposteras. Förutom att biokolet används för att förbättra Nuntorp Gårds egen jord säljer gården det till stadsodlingar och andra verksamheter som ställer höga krav på näringsinnehåll och goda odlingsegenskaper. Enligt Statens geotekniska institut kan biokolet genom sin porösa struktur både adsorbera (suga upp på ytan) och absorbera (fånga in och uppsluka) ämnen. Det gör att biokolet även kan användas för att rena förorenade jordar. Utöver detta kommer det en del andra rön som pekar på att biokol till exempel skulle kunna blandas i djurfoder, både hälsofrämjande och bra för klimatet.

Pannan och fjärrvärmenätet på Nuntorp är en investering på cirka 15 miljoner kronor, som bland annat har finansierats med bidrag från Naturvårdsverkets ”Klimatklivet”.

Ett annat projekt kallas ”**Grönskördade bönor**” och syftar till att skapa förutsättningar för storskalig lokal odling och förädling av baljväxter som linser, ärter och bönor. Tanken är att man i framtiden ska kunna erbjuda ett varierat utbud av dessa proteinrika produkter både till butiker och restauranger.

Kontakt: Eivor Johansson
fyrbodal@helasverige.se

Anläggningen sedd i fågelperspektiv
Foto Nuntorps gård

13 BEKÄMPA KLIMATFÖRÄNDRINGARNA

HÅLLBARHETSMÅL 14 – HAV OCH MARINA RESURSER

Mål 14 handlar om att bevara och använda världens hav och marina resurser på ett hållbart sätt. Haven förser oss med ovärderliga naturresurser som används till bland annat mat, läkemedel och biobränslen. Världens hav – deras temperatur, kemi, strömmar och liv – driver globala system som gör jorden beboelig för mänskligheten. Haven täcker 70% av vår planet och över tre miljarder människor är beroende av den marina och kustnära biologiska mångfalden för sin försörjning. Hur vi hanterar våra hav är avgörande för mänskligheten som helhet och för att balansera effekterna av klimatförändringarna.

Övergödning, försurning, föroreningar och överfiske är stora problem. Haven är 26 procent surare idag jämfört med förindustriell tid. Världens kustvatten fortsätter också att försämras på grund av föroreningar och övergödning. Det krävs såväl lokala som globala ansträngningar för att haven och de marina resurserna ska användas på ett hållbart sätt.

Tio delmål är kopplade till mål 14. De handlar om att minska nedskräpning, förorening, försurning och övergödning, att skydda och förvalta marina ekosystem samt reglera fisket så att bestånden kan återställas. Varje år hamnar åtta miljoner ton plast i haven. Fortsätter det i denna takt kommer haven att bestå av mer plast än fisk år 2050.

Åtgärder Nationellt

Sverige har stora utmaningar med mål 14. Östersjön är ett av världens mest nedsmutsade innanhav med döda bottnar, kraftig övergödning och små fiskbestånd. Utsläpp av näringsämnen, industriutsläpp och överfiske har sedan århundraden bidragit till nedbrytningen av den ekologiska balansen i Östersjön. Alltför hög exploatering av kustnära vatten och minskning av havsnära våtmarker har inverkat. Det finns åtgärdsprogram inom havsmiljö- och vattenförvaltning med åtgärder som kommuner och myndigheter behöver utföra för en bättre havsmiljö. 2015 lanserades en svensk maritim strategi för att skapa en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling i den marina zonen. Tre av de svenska miljökvalitetsmålen kan kopplas till hållbarhetsmålet 14.

Utvärderingar av miljömålen visar att fortsatta utmaningar för Sverige är bland annat övergödning, farliga ämnen och marint skräp, förlust av biologisk mångfald samt ett ohållbart fiske av vissa arter.

Åtgärder för att begränsa utsläpp och minska belastning av näringsämnen har givit resultat, men ytterligare insatser behövs. Marint skräp tillförs kusterna från både hav och land, gränsöverskridande samarbete liksom förändringar i lokala och globala konsumtions- och produktionsmönster gör åtgärdsarbetet komplext.

Sveriges utmaningar för framtiden *(Rapport från Regeringskansliet, 2021)*

- Stärka arbetet med att minska påverkan från övergödning. Det internationella samarbetet mot övergödning behöver stärkas bland annat mellan Östersjöländerna.
- Sanera förorenade sediment och miljöfarliga vrak för att minska spridning av miljögifter.
- Fortsätta driva på globalt för att göra sambandet mellan klimat och hav tydligt, och genomföra åtgärder nationellt som förbättrar havets motståndskraft mot klimatförändringarna.
- Fortsätta stödja en hållbar utveckling av fisket och vattenbruket
- Fortsätta driva arbetet för en global överenskommelse om plast som ska minska och förebygga utsläpp av plastavfall och mikroplast i haven.

Åtgärder Regionalt, Kommunalt

Att bevara och nyttja hav och marina resurser på ett hållbart sätt är frågor som kommuner och regioner arbetat länge med. Vattenrening med avloppsrening är ett sådant exempel. Kommunerna har tillsynsansvar för vattenkvalitet.
Flera kommuner har arbetat fram kustzonsplaner för att skydda kust- och havsområden. Det finns kommuner som tillsammans med lokala aktörer anlägger våtmarker som renar vatten, jämnar ut flöden, ökar den biologiska mångfalden och på så sätt bidrar till att nå mål 14. Marina naturreservat är en frågeställning under utveckling.
Strandstädning drivs av kommuner och regioner. Plaster är den största andelen av det landade skräpet.
Plastanvändningen måste reduceras vid källan.

Kommentar
Tillkommit i den nationella förvaltningspolitiken av hav och marina resurser under 2022: insikter om utmaningen med ökande bestånd av sälar som starkt konkurrerar med fisket. Sälar var under en tid fridlysta vilket lett till en stark populationsökning. Från 2022 införs reglerad jakt på knubbsäl och gråsäl för att skydda fiskebestånden. Det övergripande syftet med licensjakten är att skapa en adaptiv och ekosystembaserad förvaltning av respektive art.

Skärgården söder om Marstrand, centrum för sillfiskeperioderna på 1700- och 1800-talen. Rester av uppmurad landningskaj i samband med trankokerier. Tran var tidigt biobränsle som bl.a. användes i gatubelysningen i Paris, ca 1850.
Foto Gunilla Almered Olsson

Sveriges miljömål för att nå de globala hållbarhetsmålen
Sveriges miljömål är beslutade av riksdagen vilket ger dem en särskild tyngd i det nationella arbetet. Miljömålssystemet är ett etablerat system med en systematisk uppföljning sedan många år. Miljömålen är mer preciserade när det gäller vilken miljökvalitet som krävs för en god miljö i jämförelse med målen i Agenda 2030. Detaljrikedomen behövs för att följa utvecklingen i miljön och på så sätt förstå vilka åtgärder som är viktigast. Agenda 2030 ger kraft i miljöarbetet och skapar möjligheter att tänka innovativt och arbeta i nya konstellationer utifrån de tre dimensionerna i Agenda 2030.

Vi behöver ställa om både nationellt och globalt
För att nå de globala målen och de nationella miljömålen behöver det ske en omställning av samhället, både nationellt och globalt. Det krävs bland annat att vi ställer om till hållbar konsumtion och produktion så att klimatförändringar kan begränsas. I detta arbete har Naturvårdsverket rollen som fokalpunkt för Sveriges arbete för att implementera det 10-åriga ramverket för hållbara konsumtions och produktionsmönster (10YFP), som ett led i arbetet med att uppnå målen satta i Agenda 2030. Därtill behöver ekosystemens funktion bevaras så att vi och även kommande generationer kan använda deras tjänster.

Genomförandet av Agenda 2030 kräver global solidaritet för att säkerställa att inget land eller någon grupp lämnas utanför i utvecklingen. Agenda 2030 förstärker i och med det ansvaret att också bidra till att minska miljöproblem i andra länder.

Citat från: www.naturvardsverket.se/om-miljoarbetet/agenda-2030-och-globala-hallbarhetsmalen/

De svenska miljökvalitetsmålen – 16 mål

Beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till, leds av Naturvårdsverket.
Målen är beslutade av riksdagen 2010.

1. Begränsad klimatpåverkan
2. Frisk luft
3. Bara naturlig försurning
4. Giftfri miljö
5. Skyddande ozonskikt
6. Säker strålmiljö
7. Ingen övergödning
8. Levande sjöar och vattendrag
9. Grundvatten av god kvalité
10. Hav i balans samt levande kust och skärgård
11. Myllrande våtmarker
12. Levande skogar
13. Ett rikt odlingslandskap
14. Storslagen fjällmiljö
15. God bebyggd miljö
16. Ett rikt växt- och djurliv

Generationsmålet – beslutat av riksdagen 2010. Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.
Källa: Naturvårdsverket 2021 sverigesmiljomal.se

HÅLLBARHETSMÅL 15 – EKOSYSTEM OCH BIOLOGISK MÅNGFALD

Genom hållbar markanvändning stoppa förlusten av den biologiska mångfalden och stärka ekosystemen. Ett långsiktigt bevarande och nyttjande av ekosystemen är såväl en svensk som global utmaning. Avvägningen mellan att bevara och stärka den biologiska mångfalden och dess ekosystemtjänster som vi är beroende av och tillåta uttag av naturresurser ger intressekonflikter som måste hanteras.

Tolv delmål är kopplade till mål 15. De handlar bland annat om att bevara och återställa ekosystem, stoppa avskogningen, ohållbara odlingsmetoder, hejda förlusten av biologisk mångfald, stoppa tjuvjakt och illegal handel med skyddade växt- och djurarter, hejda invasiva arter och integrera den biologiska mångfaldens värden i samhällsplaneringen och den ekonomiska planeringen.

Biologisk mångfald, ekosystemtjänster och naturnyttor

Biologisk mångfald innebär att alla de arter som ingår i de olika ekosystemen är centrala för ekosystemens funktion och för produktion av alla de nyttor som vi tar ut från naturen. Det är fråga om energi, livsmedel och många råvaror. Det gäller också de processor som reglerar ekosystemens fortlevnad och funktion som pollinering, fröspridning och stabilisering av klimatet. Dessutom erbjuder ekosystem en mängd ekosystemtjänster som naturupplevelser och psykiskt välbefinnande som är en del av människors livskvalité. Ekosystemtjänter och naturnyttor är olika termer för samma sak. På engelska NCP = Nature's Contribution to People.

Källa: Biologisk mångfald, naturnyttor och ekosystemtjänster, 2021

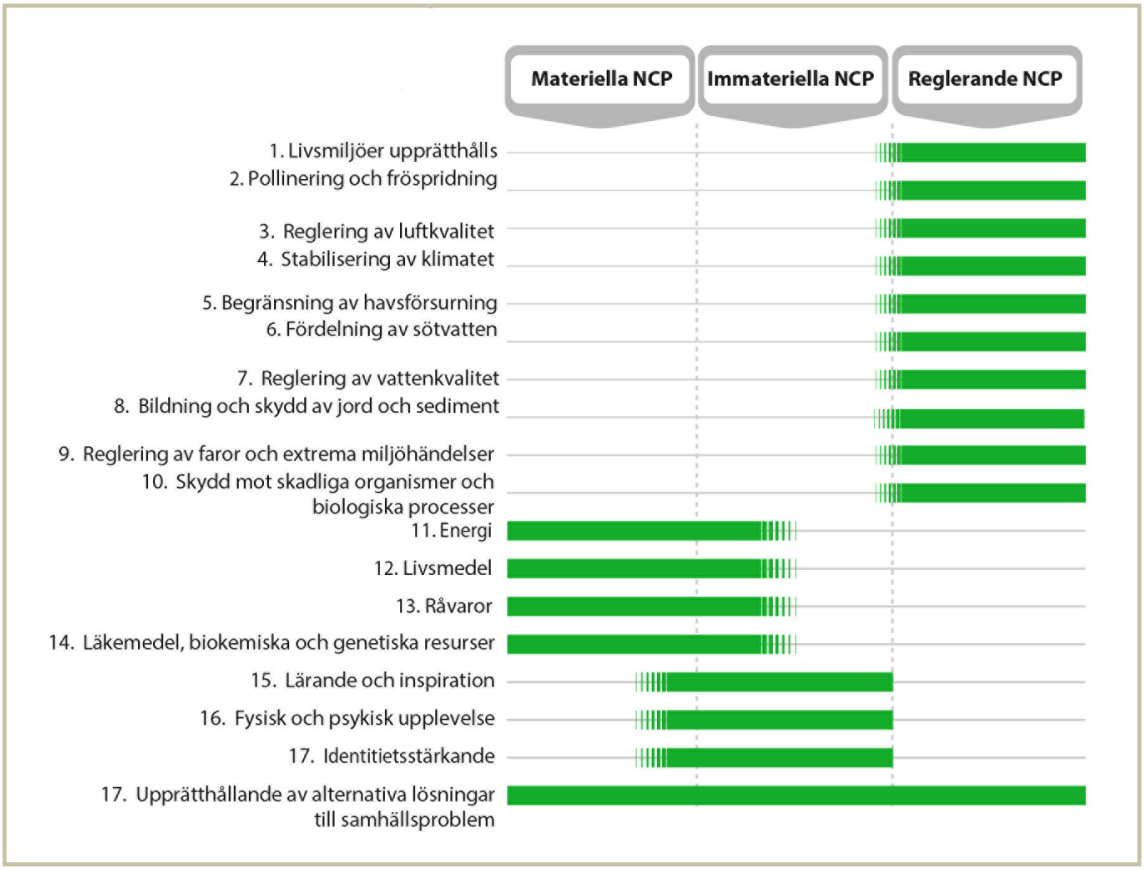

Kategorier av naturnyttor i det generaliserade perspektivet.
Källa: Tunon 2021 efter Diaz et al 2018 i boken Biologisk mångfald, naturnyttor och ekosystemtjänster, 2021

Åtgärder Nationellt

Mål 15 är en utmaning för Sverige. Minst fyra av de svenska miljökvalitetsmålen kan kopplas till det globala målet om ekosystem och biologisk mångfald. 68 procent av Sveriges yta består av skog och trots lagstiftning är det svenska skogsbruket inte tillräckligt hållbart för att klara av miljömålet levande skogar till 2020. Ett nationellt skogsprogram och strategi och etappmål för ekosystem-tjänster och biologisk mångfald beslutades av regeringen under 2018. De två naturtyper som har sämst utveckling är jordbrukslandskapet och marina miljöer. Där finns störst antal hotade arter.

Sveriges utmaningar för framtiden *(Rapport från Regeringskansliet, 2021)*
Den framtida efterfrågan på svensk biomassa väntas öka kraftigt i takt med övergången till en mer cirkulär och biobaserad ekonomi i enlighet med riksdagens beslutade klimatmål. I detta arbete kommer regeringens aviserade bioekonomi-strategi utgöra ett viktigt verktyg. Det är av stor vikt att en hållbar skoglig tillväxt med god och säkerställd tillgång till biomassa från den svenska skogen kan öka, inom ramen för att de nationella miljömålen nås.

För att säkra ekosystemtjänster och mångfalden av arter i odlingslandskapet behövs ett ökat aktivt brukande så att ängar slås och betesmarker betas, en grön infrastruktur med variationsrika inslag av småbiotoper och andra livsmiljöer bevaras. Detta underlättas idag (2022) av den ökade insikten av behovet av svensk matförsörjning vilket gynnar brukande av betesmarker.

Åtgärder Regionalt, Kommunalt

Kommunerna kan besluta att ett mark- eller vattenområde kan bli naturreservat om det behövs för att bevara biologisk mångfald eller vårda och bevara värdefulla naturmiljöer. Kommuner och regioner är också stora markägare och kan i den rollen vidta åtgärder för att återställa våtmarker, stärka ekosystemtjänsterna och motverka minskningen av biologisk mångfald.

Kommunerna kan vid planering, byggande och förvaltning i städer, tätorter och landsbygd ta tillvara och integrera biomångfald och ekosystemtjänster i urbana och landsbygdsmiljöer.

EXEMPEL

Vad kan jag göra för att uppfylla mål 15?
Några exempel från Naturvårdsverkets lista:

- Öppna hotell för insekter
- Ät vegetariskt. För köttätare finns svenskt naturbetes-kött
- Köp certifierat & ekologiskt (tropiska grödor som kaffe, choklad, banan…
- Köp FSC-märkt trä & papper, undvik bekämpningsmedel, använd ekologisk gödsel
- Undvik produkter testade på djur, adoptera ett husdjur utan hem…
- mm…

Källa: www.sverigesmiljomal.se/atgardsomraden/hallbar-stadsutveckling

Vad är Rödlistade arter?

Den svenska rödlistan är en bedömning och sammanställning över enskilda arters risk att dö ut i Sverige och ger en överblick över arternas tillstånd.

Rödlistan innebär inte i sig en prioritering av vilka arter som ska beaktas inom naturvården, men utgör ett stöd för att göra dessa prioriteringar. Den kan vara till hjälp vid identifiering och prioritering av naturvårdssatsningar, och den kan bidra med kunskap för att nå uppsatta miljömål.

Den svenska rödlistan är en lista över arter och deras hotstatus i Sverige. Den baseras på en bedömning av enskilda arters risk att dö ut från landet. **Bedömningen görs utifrån internationellt vedertagna kriterier som baseras på flera olika riskfaktorer och resulterar i att arten hamnar i en viss kategori.**

Källa: Artdatabanken www.artdatabanken.se

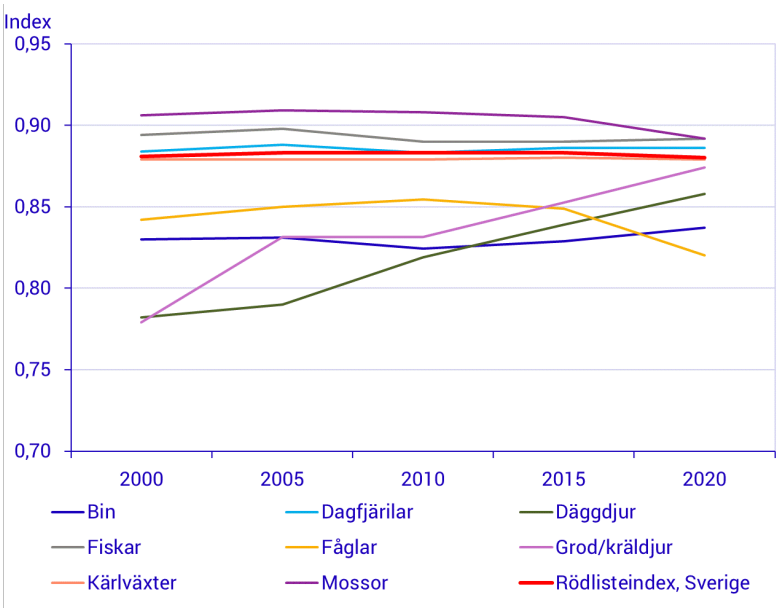

Rödlistade artgrupper i Sverige – trender under 2000-talet
Källa: Artdatabanken www.artdatabanken.se

Skogsmiljö med vatten
Foto Johan Oskarsson j.osk_photo

Naturbetesmark
Foto Gunilla Almered Olsson

SKOGSTRÄDGÅRDS-IDÉ I SIN LINDA.

Maj-Inger Johansson, Bodafors i Nässjö kommun

Föreningen Emåns Ekomuseum har tankar på att anlägga en skogsträdgård i anslutning till Emåns Ekomuseum vid nationalälvens källor i Bodafors i Nässjö kommun. En skogsträdgård visar att allt i naturen har betydelse både för både människors och djurs välbefinnande.

En skogsträdgård, som kan användas för visningar, delaktighet, utbildningar och experiment. Under 4 år har vi bedrivit en naturskola som ett LONA-projekt tillsammans med kommunen. Nu är den finansieringen slut. Vi letar fortsatt finansiering för att kunna fortsätta en naturskola, men det är svårt att få finansiering för en kontinuerlig verksamhet. Så vi letar efter en verksamhet som kan finansieras kontinuerligt genom vår egen verksamhet.

Vi funderar på hur Agenda 2030 kan vara en ”ledstång” för olika aktiviteter, som kan leda till intäkter.

I steg 1 har vi startat en studiecirkel om skogsträdgårdsodling och funderar på en sommarutställning om skogsträdgårdens växter. Senare kommer vi att även att visa på olika maträtter från perenna grönsaker. Detta är ett mångårigt projekt som startar med bidrag och ideella krafter under uppbyggnad, för att senare sprida kunskaper om denna typ av livsmedelsproduktion och betydelsen av närproducerat.

Vår ideella förening har startat en medlemsprocess för att skapa delaktighet och inlett samtal med kommunen för att få tillgång till mark för en större skogsträdgård. Skogsträdgårdar möjliggör en miljömässigt hållbar matproduktion. Överskottet av mat i skogsträdgården säljs ofta till människor och företag i närområdet. Många kvinnor är ofta involverade i denna affär.

När vi är i en skogsträdgård blir betydelsen av både tid och rum mer tillgängligt för våra sinnen. Medvetenheten om alla delars betydelse blir tillgänglig på ett konkret sätt och vi kan om vi vill använda detta för att reflektera över livets mysterium och samband. Stenar, växter, vatten, träd, himmel, sol och skugga allt har betydelse både för både människors och djurs välbefinnande.

Kontakt: Maj-Inger Johansson info@besekull.se

Ett fint exempel på hur en skogsträdgård kan se ut. Foto Inger Cesar

SJÖHÅLA STRANDÄNG - RESTAURERING AV NATURBETESMARK.

Gunilla Almered Olsson, Lycke i Kungälvs kommun

Projektet Sjöhåla strandäng 2021 gäller restaurering av igenvuxen naturbetesmark i Kungälvs kommun, Bohuslän. Förändringar i landskap och biologisk mångfald följs upp de närmaste åren genom foto och inventering.

Restaurering av en igenväxande naturbetesmark i Bohuslän initierades av den ideella föreningen Omställning Kungälv. Syfte var att möjliggöra för fortsatt utveckling av betesmarkens biologiska mångfald av växter och djur. När arealen naturbetesmarker ökas främjas lokalproducerad ekologisk mat genom köttproduktion. Lokalproducerad mat minskar importberoende och minskar samtidigt samhällets sårbarhet. Ökning av gräsmarksareal gynnar kolinlagring som är en klimatpositiv åtgärd. Andra ekosystemtjänster är rekreation och friluftsliv genom att restaureringen underlättar tillgänglighet för besökare och närboende.

Allt arbete utförs ideellt som gemensam aktivitet, en dugnad[1]. Medel för materialkostnader som stängsel, grindar mm erhölls i en gemensam ansökan med Kungälvs kommun från länsstyrelsens LONA-medel. Området betas av kor från närbelägna Hållsunga gård. Projektet har väckt ett mycket stort intresse och deltagande med 70-tal personer från de ideella föreningarna Omställning Kungälv, Naturskyddsföreningen, samt en lokal vägförening och andra närboende.

Hela projektet är ett exempel på lokal Agenda 2030 aktivitet i omställningsarbetet och gäller särskilt Hållbara matsystem och Lokal matproduktion, Lokalt deltagande av civilsamhället, Hälsa och välbefinnande, Biologisk mångfald, Bekämpa klimatförändring, målen 2, 3, 12, 13, 15, 16.

Området omfattar 3,7 ha med havsstrandäng, frisk och torr gräsmark samt hällmark och omgivande buskmarker. Området har varit betat under mycket lång tid, mer än 1000 år, utom de senaste 25 åren. Röjning och bränning av vass skedde under mars-april 2021. Betesdjuren, 7 ungdjur av nöt, betade området från 6 juni 2021 till november 2021. Det sena betessläppet 2021 berodde på tidsåtgång för restaureringen med röjning, bränning, stängsling, uppsättning av grindar samt grävning av två bevattningsdammar för betesdjuren. Framöver kommer betet ske från mitten av maj till oktober.

Förändringar av landskap och biologisk mångfald följs 2021–2023 genom landskapsfoto, inventeringar av växter, fåglar och insekter.

Kontakt: Gunilla Almered Olsson, Omställning Kungälv, tel: 0730 914 917 E-mail: almered.gunilla@gmail.com

Eldning och vassröjning, mars 2021
Foto Gunilla Almered Olsson

Betesdjur i oktober, 2021

Stängsling i vattnet, maj 2021

[1] *Dugnad talas det ofta om i Norge. Den som ägnar sig åt dugnad arbetar frivilligt, oavlönat och ideellt. Ordet har tagit sig över gränsen och syns allt oftare i svenskan. Källa: https://spraktidningen.se/2015/03/veckans-nyord-dugnad/*

15 EKOSYSTEM OCH BIOLOGISK MÅNGFALD

HÅLLBARHETSMÅL 16 – FREDLIGA OCH INKLUDERANDE SAMHÄLLEN

Mål 16 syftar till att främja fredliga, inkluderande och rättvisa samhällen. Alla människor har rätt till frihet och möjlighet att påverka sina egna liv oberoende av etnicitet, kön, religion eller sexuell läggning. Alla människor har rätt att leva i fred och säkerhet utan rädsla för våld och förtryck. För att uppnå mål 16 behöver vi samhällen som arbetar för att minska våld och korruption och öka rättvisan.
DET ÄR OMÖJLIGT ATT UPPNÅ HÅLLBAR UTVECKLING UTAN FRED.

Tolv delmål är kopplade till mål 16. Det handlar bland annat om att minska våldet, särskilt mot barn, eliminera människohandel, främja rättssäkerhet, minska olagliga flöden av vapen och pengar och minska korruptionen. Det slås också fast att alla senast 2030 har rätt till en juridisk identitet från födseln och att beslutsfattande på alla nivåer ska vara inkluderande, deltagandebaserat och representativt.

Ordet *demokrati* nämns inte i Agenda 2030 eftersom det är ett begrepp som är globalt kontroversiellt.

Åtgärder Nationellt

- Barn i Sverige upplever fortfarande fysiskt och psykiskt våld. Kränkningar i form av mobbning har ökat. Trots att Sverige var först i världen med att förbjuda barnaga så misshandlas tusentals barn i Sverige varje år.
- FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) har blivit svensk lag.
- Sveriges omfattande vapenexport utgör en målkonflikt i den globala strävan efter fredliga samhällen.
- Sverige har fått internationell kritik bland annat när det gäller behandling av nationella minoriteter och vår svaga lagstiftning när det gäller rasistiska organisationer.

Sveriges utmaningar för framtiden *(Rapport från Regeringskansliet, 2021)*

- Tre demokratiutmaningar:
  1. Demokratiskt utanförskap där många invånare står långt från deltagande och delaktighet i demokratin.
  2. Det demokratiska samtalet är hotat genom ett allt hårdare samtalsklimat där demokratibärande röster tystas.
  3. Antidemokratiska aktörer har blivit synligare i samhället.
- Rättsväsendet lyfter fram att det har blivit svårare att få personer att vittna; tystnadskulturer…
- Fortsätta utveckla det brottsförebyggande arbetet på nationell, regional och lokal nivå.
- Sverige kommer även fortsättningsvis att driva frågor om demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer, inte minst inom det internationella utvecklingssamarbetet
- Fortsatt deltagande i internationella krishanteringsinsatser, såväl civila som militära, och fortsatt arbete med att integrera miljö-, klimat-, konflikt- och jämställdhetsperspektiv i internationella insatser.
- Sverige kommer fortsättningsvis vara en viktig och aktiv aktör på området för konfliktförebyggande och fredsbyggande, dialog- och fredsprocesser, inte minst inom det internationella utvecklingssamarbetet samt i FN, EU, Världsbanken och OSSE-arbetet.

Åtgärder Regionalt, Kommunalt

Det är främst kommunerna och regionerna som möter medborgarna i deras kontakt med samhället. Att kommunernas verksamheter fungerar rättssäkert och motverkar korruption bidrar till att behålla en tilltro till samhällets institutioner. Demokrati och medborgarnas delaktighet är fundament i den kommunala och regionala strukturen.

Kaffepaus i maj-vandringen i Lycke socken.
Hembygdsföreningen Lycke-Torsby-Harestad.
Foto Gunilla Almered Olsson

RIDGE BREAK – UNGA BROTTSUTREDARE.

Gunnar Göranson, Åsbräcka i Lilla Edets kommun

Snabbutbildade brottsutredare löser fallen i Ridge Break. En minst sagt spännande sommarlovsaktivitet där polisen lärde unga hur brottsutredning går till.

Åsbräcka (Ridge Break) bygdegårdsförening jobbar aktivt och ideellt med att göra spännande sommarlovsaktiviteter för flickor och pojkar. Innan pandemin bjöd vi in till utbildning och praktik i brottsutredning. Ridge Break är numera en säker plats igen, då de unga brottsutredarna lyckades lösa alla akuta fall!

Socialstyrelsen har gett medel till kommuner för att skapa roliga och spännande sommarlovsaktiviteter. Lilla Edet kommun har fördelat medlen på bästa sätt för att skapa mesta möjliga aktiviteter inom budgetramen. År 2019 bjöd vi in ungdomar till en utvecklande upplevelse under två dagar. En styrelsemedlem med kunskap, utbildning och direkt polisiär kontakt med anställda i Polismyndigheten möjliggjorde denna unika aktivitet. Intresset var mycket stort! Allt var kostnadsfritt och vi ordnade med transporter, sovsäckar etc. så att alla skulle ha möjlighet att delta. Ett 20-tal personer från bygden var involverade och jobbade ideellt som statister, matgrupp och gruppledare. Det krävdes dessutom många timmars förarbete med planering i detalj och samordning av alla aktiviteter.

Den första dagen efter frukost kom polisens brottsplatsutredare och lärde ut hur man jobbar på en brottsplats. Avspärrning, insamling av bevis såsom finger-/skoavtryck, blodspår och kvarglömda brottsverktyg. Även frågeställningar till vittnen och tolkning av deras iakttagelser lärdes ut. Efter lunch fick alla snabbutbildade elever sin BUT- uniform bestående av T-shirt, keps och solglasögon av Mobila gruppen inom polisen. De var nu färdiga för sina uppgifter.

Nu fanns det två brottsplatser och två spaningsuppdrag att börja med. Spaning var inriktad på hälaren Penti Varg och det nyinflyttade bankrånarparet Dynamit Lasse med fru Madam Safe. Efter lyckad sammanställning av alla gruppers observationer och bevis kunde polischefen i Ridge Break ta beslut om en husrannsakan som ledde till arresteringar under dag två. Här kan vi lova att det var entusiastiska ungdomar som fick sätta riktiga handfängsel på brottslingarna och sedan lägga fram all bevisning. De gripna föll, efter förhör, till föga för utredarnas förhörsteknik och valde att erkänna sina brottsliga gärningar och planer.

Samtliga deltagare fick efter avslutad aktivitet ett diplom av medverkande och funktionärer för ett väl genomfört arbete. Till detta tillfälle hade också föräldrar möjlighet att ansluta då verksamheten här avslutades för denna gång.

Kontakt: Maria Oskarsson, oskarssonmia@gmail.com och Gunnar Göranson, gunnar.gg@gmail.com

Vårt BrottsUtredarTeam (BUT)
Foto Johan Oskarsson

Dynamit Lasse med handfängsel
Foto Johan Oskarsson

16 FREDLIGA OCH INKLUDERANDE SAMHÄLLEN

FOLKETS TRÄDGÅRD.

Elin Hector, Ställdalen i Ljusnarsbergs kommun

Sommaren 2020 skapades en mötesplats i form av en trädgård i centrala Ställdalen i Örebro län. En Folkets Trädgård för alla, med Ställdalens Byalag som avsändare i samarbete med föreningsliv, lokala aktörer och boende i byn.

Folkets Trädgård är en mötesplats och en testbädd för hållbar odling och kreativa idéer för Ställdalens framtid.
Vi vill fånga in kunskap, tankar och idéer. Tillsammans identifiera behov, resurser, hinder och utvecklingsmöjligheter.
Vi vill undersöka frågor som;

- Hur kan ett levande och långsiktigt hållbart Ställdalen skapas?
- Vilka evenemang och aktiviteter ger en meningsfull fritid för dem som bor här?
- Finns det intresse för en permanent mötesplats, i form av en trädgård?

Tillsammans utvecklar vi och tar vi hand den fina trädgården i Ställdalen. Tidigt på våren välkomnade vi till en studiecirkel genom Folkuniversitetet. “Lär dig odla grönsaker, blommor och kryddor”. Teori och praktik från frö till skörd.
I den pågående pandemin har Folkets Trädgård blivit en möjlighet att mötas, uppleva kultur, delta i samtal, känna gemenskap och glädje och samtidigt följa de rådande restriktionerna och vara trygg med hur arrangemangen genomförs.
Genom en studiecirkel erbjöds att delge grunderna för att praktiskt genomföra evenemang.

Sommaren 2021 samlade 14 arrangemang 495 besökare. 45 besökare kom på Graffitins Dag, det är 10 % av Ställdalens befolkning! I Folkets Trädgård fanns något för alla åldrar och intressen. Härligt är just generationsmötena. Utöver arrangemangen är trädgården alltid öppen för alla, att smaka på grönsaker, dofta, plocka blommor eller bara sitta ner i.
Många är de spontana möten som skett i trädgården i sommar och fortsatt under hösten och vintern. När sista arrangemanget var till ända fick trädgården sitt eget liv genom de människor som tog plats där på eget initiativ. En loppis anordnades i september. Ställdalens Lättgymnstikgrupp har haft Folkets Trädgård som utgångspunkt för sina promenader.
En Julmarknad genomfördes i december.

Folkets trädgård har hittills uppnått

- En mötesplats i centrala Ställdalen som alltid är öppen för alla.
- En plats för hållbar odling där det som växer delas av folket i byn.
- Ett konst- och idéplank där de som vill får måla - ett kreativt uttryck för en demokratisk plats.
- En plats vid byns huvudgata och järnvägsstation visar att någonting nytt händer i Ställdalen.
- Entusiasm över att det skapats meningsfulla aktiviteter så nära sina hem.
- Äldres uppskattning av trygga aktiviteter och arrangemang under coronapandemin.

När sista arrangemanget var till ända fick trädgården sitt eget liv genom de människor som tog plats där på eget initiativ.
Vi har även blivit uppmärksammade av flera lokaltidningar år 2021 samt inbjudits att delta under Almedalsveckan.

Vi vet att vi som människor kan göra en hel del själva för att vara en positiv del av omställningen till ett hållbart samhälle. Byalaget vill fortsätta med att få boende i Ställdalen att engagera sig för orten.

Vi tror att …

… just en trädgård kan skapa bra möten mellan generationer och kulturer.

… både odling och kultur bidrar till goda möten.

… en mötesplats och trädgård kan ge inspiration till att utveckla ett mer levande Ställdalen.

16 FREDLIGA OCH INKLUDERANDE SAMHÄLLEN

Foto Arno Wilting

Kontakt: Arno Wilting, 076-126 68 69, arnowilting@gmail.com

www.facebook.com/Folkets-Tr%C3%A4dg%C3%A5rd-St%C3%A4lldalen-113176973744065/

Instagram: folketstradgardstalldalen

16 FREDLIGA OCH INKLUDERANDE SAMHÄLLEN

STAVSJÖ GJORDE DET OMÖJLIGA – HYRESLÄGENHETER PÅ LANDSBYGDEN.

Peter Eklund, Stavsjö i Nyköpings kommun

I den lilla orten Stavsjö med drygt 200 invånare var det precis som i många andra mindre orter. Successivt försvann mer och mer, butik, skola etc. Inget hade byggts på 40 år. Men så bildade bygdens befolkning Kildalens utvecklingsbolag och då hände det grejer.

För nästan 10 år sedan gick bygdens befolkning i Stavsjö, en liten ort i Nyköpings kommun i Södermanland, samman och bildade ett lokalt utvecklingsbolag – Kiladalens utvecklingsbolag AB (SVB)[1]. De 120 delägarna i bolaget bidrar till att bygden blir livskraftig, att servicen fungerar väl och att bygdens invånare känner att de har ett kvalitetsmässigt gott liv. Bostäder var den fråga som bygdens befolkning hade störst behov att lösa.

Tanken var att erbjuda bygden nya bostäder till de äldre som inte längre orkar ta hand om sitt hus. Om husen i större omfattning läggs ut på marknaden, kan det locka framför allt barnfamiljer som är sugna på att köpa hus med trädgård att påta i. Man kan faktiskt se dessa bostäder som hårdvaluta. I bankernas och Boverkets kalkylmodeller skulle nämligen de nya lägenheterna vara värda mindre än de kostar att bygga – bara för att de ligger några mil utanför tätorten. Det gör det i princip omöjligt med nybyggnation på landsbygden. När det lokala utvecklingsbolaget kunde argumentera att bolaget borde jämföras med andra kommunägda bolag eller ideella föreningar, lyckades man rekrytera Nyköpings kommun som borgenär.

Med denna garanti var banken beredd att ge de krediter som krävdes för att byggnationen skulle kunna starta. Men i Stavsjö handlar det inte bara om relationerna till bank och kommun, utan även om ett ovanligt sätt att bygga bostäder. Vägen till byggstart gick via envishet och lite ”varför inte-mentalitet”. Medborgarna i bygden tillfrågades vilka bostadsbehov de hade och vad de var beredda att betala för en ny modern bostad. Med detta som grund togs offerter in. Ett lokalt bolag som hade intresse att bygga bra och ekonomiskt fick bygga husen, utifrån vad de tänkta boende var beredd att betala. Utvecklingsbolaget fick också ett statligt investeringsstöd till hyresbostäder, som var väsentligt för att få låga hyresavgifter. Resultatet blev landets billigaste nybyggda hyresbostäder 2018/2019. I Första etappen byggdes 8 lägenheter. År 2022 byggs ytterligare 12 hyreslägenheter.

Stavsjö är ett lysande exempel där bygden går ihop och bildar ett lokalt utvecklingsbolag och i egen regi bygger hyresbostäder. Ingen hade sett ett behov att bygga bostäder här. Efter första etappen 2019 har Stavsjö de två senaste åren haft den snabbaste ökningen av bostadspriset i Hela Sverige + 94% för perioden 2018–2020 och många småhus har också byggts.

Kontakt: www.kuab.eu
Rekommenderas: www.youtube.com/watch?v=nmokiTneDBk

Nybyggt hyreshus i Stavsjö
Foto Rocco Gustavsson

16 FREDLIGA OCH INKLUDERANDE SAMHÄLLEN

[1] *SVB (Särskild VinstutdelningsBegränsning). Ett aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning är ett särskilt slag av privat aktiebolag. Reglerna syftar till att säkerställa att företagets vinst huvudsakligen stannar kvar i företaget. Källa: https://bolagsverket.se/ff/foretagsformer/aktiebolag/starta/vinstutdelning-1.3169*

HÅLLBARHETSMÅL 17 – GENOMFÖRANDE OCH GLOBALT PARTNERSKAP

Mål 17 handlar bland annat om att mobilisera och omfördela resurser mellan världens rikaste och världens fattigaste länder. Målet slår fast att de utvecklade länderna ska genomföra sina åtaganden vad gäller utvecklingsbistånd. Målet handlar också om att främja överföring och spridning av miljövänlig teknik till utvecklingsländerna och bistå dem i kapacitetsuppbyggnad för att kunna nå alla målen i Agenda 2030 samt fördubbla de minst utvecklade ländernas export till 2030. För att uppnå mål 17 krävs partnerskap mellan regeringar, den privata sektorn och civilsamhället.

Åtgärder Nationellt

Sverige är ett av få länder där över 0,7 procent av bruttonationalinkomsten, BNI, avsätts till utvecklingsbistånd. 2018 avsattes 1 procent av BNI. Vi har en lång tradition av nationell och internationell samverkan och ett starkt civilsamhälle. Hoten mot civilsamhället i stora delar av världen är ett område som Sverige prioriterar att motverka. Den svenska politiken för global utveckling är viktig för Sveriges internationella genomförande av Agenda 2030. Utmaningar som har identifierats för Sveriges del vad gäller mål 17 är att kostnaderna för remitteringar är relativt höga och att vi har ingått handelsavtal som riskerar att särskilt gynna de utvecklade länderna.

Sveriges utmaningar för framtiden *(Rapport från Regeringskansliet, 2021)*

Stärka processer och utveckla verktyg för att bättre hantera målkonflikter och stärka synergierna mellan politikområden, i enlighet med regeringens proposition för Agenda 2030.

- Bidra till EU-arbetet för att skapa bindande regler för företag och mänskliga rättigheter.
- Fortsätta arbeta mot global skatteflykt.
- Upprätthålla det svenska stödet till kapacitetsuppbyggnad av skattesystem i utvecklingsländer med stärkt fokus på hur stödet kan bidra till principen om att ingen ska lämnas utanför.
- Fortsatt inkludering av ungdomsdelegater till internationella möten och uppmuntra fler länder att göra detsamma.
- Fortsatt vidareutveckla samverkansformer och partnerskap med unga i alla delar av policyutvecklingen samt dra nytta av digitala verktyg i arbetet.

FAIRTRADE-kaffe som ställer krav på arbetsmiljö och löner.
Foto Gunilla Almered Olsson

Åtgärder Regionalt, Kommunalt

Kommuner, landsting och regioner samverkar trots sin rätt till självbestämmande ofta både sinsemellan men också med näringslivet, akademin och civilsamhället. Kommuner och regioner bidrar till måluppfyllelse av de globala målen hemmavid, men också i andra länder genom att de upphandlar varor som är producerade utomlands och som respekterar människors arbetsmiljö och det lokala ekosystemet. Ett verktyg är biståndsfinansierade kommunala partnerskap.

BORTOM MÖJLIGHETSHORISONTEN.

Elina Eriksson, Örebro i Örebro kommun

Energikrisen 2008 ledde till halvering av användningen av fossilt bränsle. Det är ett hypotetiskt är tankeexperiment i Örebro. Hur skulle det ha påverkats oss idag?

En omfattande energi- och samhällsomställning mot ett fossilfritt samhälle är nödvändig för att bromsa den pågående klimatkrisen och uppfylla Parisavtalet. Men många upplever att avståndet mellan "Vad som behöver göras" och "Vad vi kan göra" är stort och svårt att överbrygga, inte minst på kommunal och regional nivå.

Men det finns sätt att närma sig detta på, som kan bjuda in till nya idéer, och nya samarbeten på ett lustfyllt och kreativt sätt. I en workshop som genomfördes lokalt i Örebro den 8 maj 2022, utforskar deltagarna följande tankeexperiment: *Tänk om finanskrisen 2008 egentligen var en energikris och att vi sedan dess har lyckats halvera vår användning av fossila bränslen.* Hur skulle samhället och ditt liv se ut i ett alternativt idag? Målet med workshopen är att utforska och stödja lokal omställning till ett fossilfritt samhälle utifrån den kompetens och de förutsättningar vi har.

Workshopen är utvecklad i samarbete mellan KTH, Omställningsnätverket och Uppsala universitet, med finansiering från Energimyndigheten. Den arrangeras av Regional Omställning i Samverkan (ROS), Hela Sverige ska leva Örebro län, ABF Örebro län, KTH och Omställningsnätverket.

Tanken är att workshopen ska kunna vara ett verktyg som kan hjälpa människor att engagera sig och inspirera människor i lokala sammanhang till omställningen mot ett fossilfritt samhälle. Målet är att få omställningen att kännas möjlig och skapa ett lokalt sammanhang där engagemang kan omsättas i handling, tillsammans med andra.

Eftersom pressläggningen skedde innan workshopen kan vi här tyvärr inte redovisa dess resultat. Kontakta gärna cirkelledaren Ewa Overmeer, ewa.overmeer@hotmail.com

Två tänkbara löpsedlar efter den hypotetiska energikrisen 2008. Dessa används som arbetsmaterial i Workshopen.

17 GENOMFÖRANDE OCH GLOBALT PARTNERSKAP

AGENDA 2030 HÅLLBARHETSMÅL

Exempel	Mål/Sida	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Alzoubi farm, Olofstorp	2 / sid.10	1	2	3					8		10	11		13				
Avlopp i byn	6 / sid.19						6			9					14	15	16	
Biokol för värme och jordförbättring	13 / sid.44									9			12	13				
Bortom möjlighetshorisonten	17 / sid.58																	17
Bruka jorden tillsammans	2 / sid.11		2										12				16	
Bysjöstrand, ekobyn i Dalarna	11 / sid.37							7		9		11	12			15		
Djur och Natur i integrationens tjänst	4 / sid.15			3	4						10							
Folkets Trädgård	16 / sid.54		2			5					10	11	12	13		15	16	
Folkmusikkollo Online	10 / sid.33			3		5					10							
(H)elsäker landsbygd med LRG	7 / sid.23			3				7				11		13			16	
Klimatnytta med biokol	9 / sid.29									9			12	13		15		
LED-belysning till låns	7 / sid.22			3				7			10			13			16	
Offentlig och ideell samverkan	8 / sid.26	1		3					8		10							
Ridge Break unga brottsutredare	16 / sid.53				4							11					16	
Sjöhåla strandäng - restaurering	15 / sid.51		2	3									12	13		15	16	
Skogsträdgårds-idé i sin linda	15 / sid.50				4	5								13		15		
Snabbladdare i samarbetsprojekt	7 / sid.24							7			10		12	13			16	
Stavsjö gjorde det omöjliga	16 / sid.56			3							10						16	
Torupasjöns vandringsled	3 / sid.13			3							10					15	16	
Torvalla Arena Multihall	10 / sid.32			3							10						16	
Vi har inte råd med lägeravgiften	1 / sid.7	1									10							
Vindkraften och Agenda 2030	5 / sid.17				4	5		7	8	9	10	11		13		15	16	
Visseltofta podden	11 / sid.36											11					16	
Ätbart	12 / sid.41	1	2										12	13				
Antal artiklar/mål		**4**	**5**	**10**	**4**	**4**	**1**	**5**	**3**	**5**	**12**	**7**	**8**	**11**	**1**	**8**	**13**	**1**

HÄNG MED DU OCKSÅ!

VAR MED I TEMAGRUPPEN FÖR AGENDA 2030.

Idébeskrivning om temaprojektet.

Tematiska samverkansgruppen *Agenda 2030 Hållbarhet inom Hela Sverige* startade som en temagrupp inom Hela Sverige ska leva i april 2021. Gruppens arbete pågår kontinuerligt och tillsammans bearbetas innehållet och dess lokala tillämpningar i Agenda 2030.

GLOBALA MÅLEN
för hållbar utveckling

Arbetet kommer fortsätta med det strategiska målet att organisationen Hela Sverige ska leva ska bidra till ett hållbart samhälle enligt Agenda 2030 och att organisationen driver framtidens lösningar för landsbygden (HSSL Strategi 2021–2025).

Ett viktigt syfte är att inspirera till spridning av arbetet med agendamålen och hållbarhet inom alla delar av organisationen och att genom lokala exempel visa på att hållbarhetsarbete har en stor positiv relevans för lokal utveckling.

Temagruppen tar avstamp mot fortsatt arbete i och med denna skrift och seminariet på Landsbygdsriksdag 2022 i Jönköping. Vi vill gärna bli fler personer i gruppen. Ambitionen är att tillsammans planera och utforma ett upplägg för implementering av Agenda 2030 i arbetet hos lokala utvecklingsgrupper via länsavdelningarna.

Häng på du också, ju fler vi är desto roligare är det. Är vi många kan vi bättre och snabbare bidra till att uppfylla FN:s Globala Hållbarhetsmål för en både socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar värld.

Tag kontakt redan idag med temagruppen genom:
Gunilla Almered Olsson
073-091 49 17
almered.gunilla@gmail.com

HELA SVERIGE.
Hela Sverige ska leva!

Hela Sverige ska leva
010-489 13 50
info@helasverige.se
www.helasverige.se
Stortorget 7, 111 29 Stockholm